Sammenstilling av brukerundersøkelser gjennomført i norske verneområder sommeren 2017

Analyse gjennomført av Oslo Economics på vegne av Miljødirektoratet
Juni 2018

oslo**economics**

Om Oslo Economics og Ole Jakob Sørensen

Oslo Economics er et samfunnsøkonomisk rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt og analyse basert på bransjeerfaring, sterk fagkompetanse og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere.

Ole Jakob Sørensen er dosent i naturforvaltning ved Nord Universitet. Han har gjennom relevant utdanning og akademisk forsknings- og utredningsarbeid opparbeidet seg sterk kompetanse på norsk naturforvaltning. Han har undervist i naturforvaltningsfag ved HiNT og Nord universitetet i en årrekke.

Analyse og databehandling

Oslo Economics har opparbeidet seg høy kompetanse på håndtering og analyse av store datamengder. Vi har bred erfaring med å systematisere og analysere informasjon, og å fremstille funnene på en pedagogisk og lettfattelig måte. Flere av Oslo Economics´ medarbeidere har doktorgradkompetanse innen statistiske og økonometriske metoder.

Sammenstilling av brukerundersøkelser gjennomført i norske verneområder sommeren 2017/Prosjektnummer 2018-21
© Oslo Economics, 14. juni 2018
Kontaktperson:
Jostein Skaar / Senior Partner
jsk@osloeconomics.no, Tel. 959 33 827
Forsidebilde: Carl Norberg

Innhold

Sammendrag 4

1. Innledning 6

2. Om brukerne – hvem er de? 8

2.1 Besøksmengde 8

2.2 Informasjon om bosted, alder og kjønn 8

2.3 Reisefølget 11

2.4 Erfaring med flerdagstur 11

3. Aktiviteter og bruk av verneområdene 13

3.1 Dagsturer og flerdagsturer 13

3.2 Aktiviteter i området 15

3.3 De besøkendes interesse for ulike former for friluftsliv 16

3.4 De besøkendes opplevelse av verneområdet 19

4. Synspunkt på grad av tilrettelegging 21

4.1 Purismegrad 21

4.2 Spesifikke tilretteleggingstiltak 22

4.3 Opplevelse av dagens tilstand i verneområdene 25

5. Informasjon og kjennskap til verneregler 29

5.1 Informasjonsinnhenting og informasjonskilder 29

5.2 Nasjonalpark/verneområdestatus 31

5.3 Kjennskap til regelverket 32

6. Referanser 35

Sammendrag

Sommeren 2017 ble det gjennomført 11 brukerundersøkelser i norske nasjonalparker og landskapsvernområder. Oslo Economics har sammenstilt hovedresultatene fra brukerundersøkelsene på oppdrag for Miljødirektoratet. Sammenstillingen gir en beskrivelse av de besøkende til verneområdene og deres ønsker om forvaltning av verneområdene, samt hvordan besøksmassen varierer mellom de 11 områdene.

Det er politisk vedtatt at alle nasjonalparker i Norge skal ha utarbeidet en besøksstrategi innen utgangen av 2020. Dette skal tilrettelegge for en bedre forvaltning av verneområdene med hensyn til både verneverdier og de besøkendes ønsker. Brukerundersøkelsene gir informasjon om bruken av verneområdene og de besøkendes uttrykte ønsker for forvaltningen. Denne kunnskapen utgjør en sentral del av faktagrunnlaget for besøksstrategien.

I Tabell 1-1 presenteres nøkkelinformasjon om respondentene som har svart på brukerundersøkelsene i de 11 områdene. Fordelingen mellom norske og utenlandske besøkende varierer i stor grad mellom områdene. Enkelte områder har en lav andel norske besøkende, som Jostedalsbreen (25 prosent) og Rago (40 prosent), mens andre områder hovedsakelig har norske besøkende, som Lomsdal-Visten (90 prosent) og Lierne (88 prosent). I gjennomsnitt på tvers av de 11 områdene er det 38 prosent norske respondenter. Dersom vi ser bort fra Jostedalsbreen, området med desidert flest respondenter, øker andelen norske respondenter til 67 prosent. Andelen utenlandske besøkende henger til en viss grad sammen med andelen førstegangsbesøkende, der områder med en høy andel utenlandske besøkende typisk også har en høy andel førstegangsbesøkende.

Tabell 1-1: Indikatorverdier for de elleve verneområdene

	Andel nordmenn	Andel kvinner	Andel førstegangs-besøkende	Andel med barn i følget	Andel høypurister
Blåfjella-Skjækerfjella	82 %	49 %	41 %	17 %	13 %
Børgefjell	83 %	**39 %**	43 %	14 %	**31 %**
Jostedalsbreen	**25 %**	52 %	71 %	21 %	9 %
Junkerdal	69 %	50 %	40 %	11 %	15 %
Lierne	88 %	46 %	**21 %**	18 %	12 %
Lomsdal-Visten	**90 %**	50 %	29 %	16 %	18 %
Lyngsalpan	51 %	52 %	49 %	18 %	13 %
Møysalen	49 %	48 %	**82 %**	**8 %**	17 %
Rago	40 %	47 %	78 %	12 %	18 %
Saltfjellet-Svartisen	67 %	53 %	43 %	19 %	12 %
Stølsheimen	81 %	**56 %**	38 %	**25 %**	**6 %**

Kilde: NINA og Oslo Economics. Høyeste og laveste verdi er markert i fet skrift.

Andelen kvinner ligger mellom 39 og 56 prosent i alle områdene, med lavest andel i Børgefjell og høyest andel i Stølsheimen. Gjennomsnittlig andel kvinner blant respondentene på tvers av områdene er 51 prosent. I alle områdene er gjennomsnittsalderen blant respondentene mellom 38 og 49 år, og gjennomsnittsalderen på tvers av områdene er 44,1 år.

Andelen med barn under 15 år i følget varierer en del. Variasjonen i andel med barn i følget bør sees i sammenheng med hvor krevende det er å ferdes i de ulike områdene. Møysalen og Junkerdal er områder der besøkende gjerne begir seg ut på lengre og mer krevende fotturer, og dette er samtidig områdene hvor en lavest andel av turfølgene har med seg barn under 15 år.

Det varierer i hvilken grad verneområdene benyttes til dagsturer eller flerdagsturer. I Børgefjell oppgir 57 prosent av respondentene at de gjennomførte en flerdagstur da de besøkte området. Til sammenligning er det 14 prosent av de besøkende til Jostedalsbreen som oppgir at de har vært på en tur som strekker seg over flere dager. De aller fleste respondenter viser interesse for tradisjonelt turfriluftsliv. Dette inkluderer turer til fots og skiturer. Saltfjellet-Svartisen og Møysalen skiller seg ut som to verneområder hvor en høyere andel av de besøkende viser interesse for moderne friluftsliv og motoriserte utendørsaktiviteter. Sykling synes ikke å være en veldig utbredt aktivitet i verneområdene. Det er en lav andel av respondentene som oppgir at de har syklet i verneområdet i løpet av det siste året. Av de 11 verneområdene fremstår Lyngsalpan som det mest populære verneområdet for sykling. Her oppgir 8 prosent av respondentene at de har syklet på vei i løpet av det siste året, mens 5 prosent har syklet på sti/utenfor vei.

På tvers av områdene er et overveldende flertall av respondentene hovedsakelig fornøyde med tilretteleggingen for friluftsliv. Likevel er det ganske stor variasjon når det gjelder hvor mye tilrettelegging de besøkende foretrekker, her målt med indikatoren purisme. *Høypurister* er definert ved besøkende som i liten grad ønsker at det skal tilrettelegges for friluftsliv i området og som hovedsakelig ønsker å ferdes uten å møte andre turgåere. *Lavpurister* på den annen side er definert ved besøkende som setter pris på tilrettelegging for økt fremkommelighet og som i mindre grad sjeneres av å møte andre turgåere. Av de 11 områdene er det høyest andel høypurister i Børgefjell (31 prosent), et område med svært liten grad av tilrettelegging. Stølsheimen har den laveste andelen høypurister (6 prosent). Variasjonen i purismegrad mellom områder kan i stor grad forklares av områdenes eksisterende grad av tilrettelegging, da høypurister gjerne trekkes til områder med få menneskelige inngrep.

I samtlige områder utenom Junkerdal var det et flertall av de besøkende som innhentet informasjon om området på forhånd. De vanligste informasjonskildene er uten tvil internett samt informasjon fra venner/slektninger/bekjente. Et flertall av respondentene hadde i forkant av besøket kjennskap til at området var vernet. I alle områder hadde vernestatusen en viss betydning for at de besøkende valgte å reise dit, men det var sjeldent av stor betydning. Videre ble det undersøkt i hvilken grad de besøkende hadde kjennskap til regelverket rundt aktivitet og ferdsel i området. De besøkende har generelt god kjennskap til regelverket, men utenlandske besøkende har gjennomgående dårligere kunnskap om regelverket enn norske besøkende.

1. Innledning

I løpet av sommeren 2017 ble det gjennomført 11 brukerundersøkelser i norske nasjonalparker og landskapsvernområder. Bakgrunnen for arbeidet er at det er politisk vedtatt at alle nasjonalparker i Norge skal ha utarbeidet en besøksstrategi innen utgangen av 2020. Dette gjøres for å bedre forvaltningen av verneområdene med hensyn til både verneverdier og de besøkende. God informasjon om bruken av verneområdet utgjør en sentral del av faktagrunnlaget for besøksstrategien.

I denne rapporten sammenfattes resultatene fra de 11 brukerundersøkelsene som ble gjennomført sommeren 2017. I Figur 1-1 presenteres de aktuelle verneområdene som studeres i denne rapporten.

Figur 1-1: De elleve verneområdene

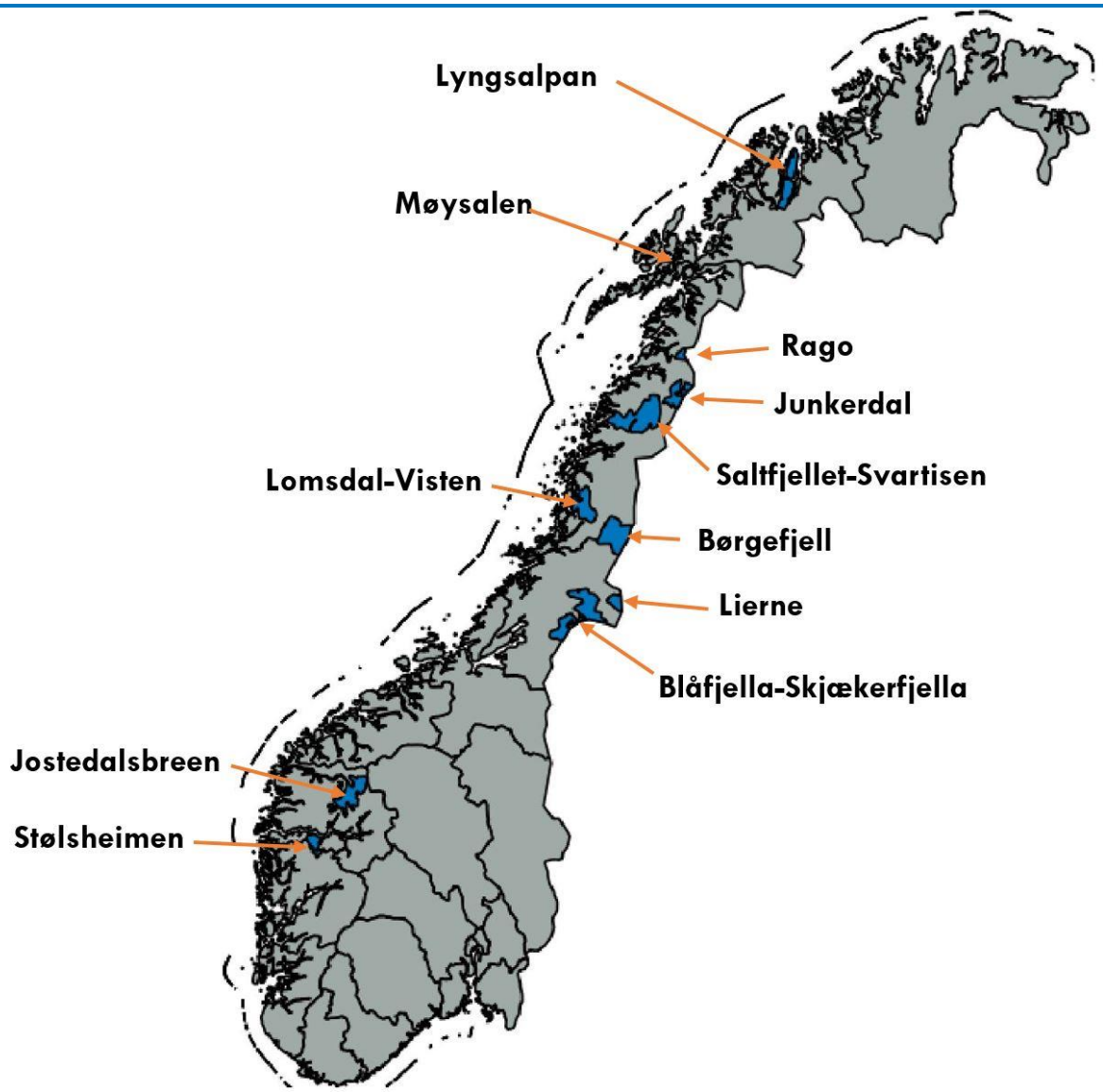

Kilde: Miljødirektoratets «Databaser og kart» (Miljødirektoratet, 2018), utarbeidet ved hjelp av kartprogrammet QGIS

Sammenstillingen som foretas i denne rapporten har til hensikt å gi en generell beskrivelse av de besøkende til de 11 verneområdene og deres ønsker og behov. Dette vil kunne gi et nyttig referansepunkt i tolkingen av resultatene fra hvert enkelt verneområde. En generell sammenstilling vil også synliggjøre variasjonen mellom landets verneområder, og dermed fungere som et underlag for å si noe om i hvilken grad verneområdene samlet møter variasjonen i de besøkendes behov og ønsker.

De enkelte brukerundersøkelsene er gjennomført som et samarbeid mellom verneområdeforvalter i det aktuelle verneområdet, Miljødirektoratet og ekstern konsulent, som har hatt ansvar for å analysere dataene og utarbeide

en skriftlig rapport. Som en del av en rammeavtale med Miljødirektoratet har Norsk institutt for naturforvaltning (NINA) utarbeidet seks rapporter og Oslo Economics fem. I punktlisten under fremgår det hvilke verneområder som de to miljøene har hatt ansvar for:

- **NINA**
  - Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark (Selvaag & Wold, 2018a)
  - Junkerdal nasjonalpark (Selvaag & Wold, 2018b)
  - Rago nasjonalpark (Selvaag & Wold, 2018c)
  - Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark (Selvaag & Wold, 2018d)
  - Jostedalsbreen nasjonalpark (Vistad, et al., 2018e)
  - Lierne nasjonalpark (Wold & Selvaag, 2018f)
- **Oslo Economics**
  - Lomsdal-Visten nasjonalpark (Oslo Economics, 2018a)
  - Børgefjell nasjonalpark (Oslo Economics, 2018b)
  - Møysalen nasjonalpark (Oslo Economics, 2018c)
  - Stølsheimen landskapsvernområdet (Oslo Economics, 2018d)
  - Lyngsalpan landskapsvernområdet (Oslo Economics, 2018e)

Ni av de ovennevnte verneområdene er nasjonalparker, mens to er landskapsvernområder. Landskapsvernområder har vanligvis større kulturpåvirkning enn nasjonalparkene. Det er langt flere landskapsvernområder enn nasjonalparker i Norge, og de besøkendes kjennskap til vernestatusen er gjerne lavere i landskapsvernområder enn i nasjonalparker. Utover dette er det få forskjeller mellom landskapsvernområder og nasjonalparker som vil ha relevant innvirkning på tolkningen av resultatene fra brukerundersøkelsene.

Metode

Informasjon om de besøkende til verneområdene og deres bruk og holdninger til de enkelte verneområdene er samlet inn ved hjelp av en todelt spørreundersøkelse. Den første undersøkelsen ble gjennomført sommeren 2017, typisk fra juni/juli til september/oktober samme år. Dette var en undersøkelse hvor de besøkende i verneområdene fylte ut et skjema ved hjelp av penn og papir (selvregistrering). På slutten av denne undersøkelsen ble respondentene bedt om å oppgi en e-postadresse hvis de ønsket å delta i en oppfølgende og mer detaljert web-undersøkelse høsten 2017 (etterundersøkelse). Det er resultater fra selvregistreringsundersøkelse og etterundersøkelse i de 11 verneområdene som presenteres i denne rapporten.[1] En høy andel av spørsmålene i disse to spørreundersøkelsene er like på tvers av verneområdene og egner seg således godt for sammenligning. Oslo Economics har hentet ut resultater fra de 11 brukerundersøkelsene og sammenstilt resultatene i denne rapporten.

[1] I Lierne nasjonalpark ble det kun foretatt en selvregistreringsundersøkelse. I denne sammenstillingsrapporten vil det presenteres resultater fra Lierne nasjonalpark kun for de temaområdene som baserer seg på svar fra selvregistreringsundersøkelsen.

2. Om brukerne – hvem er de?

2.1 Besøksmengde

Ved å ta utgangspunkt i antall besvarte svarskjemaer som et mål for besøksmengde i de ulike verneområdene, ser man fra Figur 2-1 at det varierer stort hvor mye besøk de forskjellige verneområdene mottar. Jostedalsbreen nasjonalpark skiller seg markant ut med over 17 000 besvarte svarskjemaer, over ti ganger flere svar enn neste verneområde. Jostedalsbreen er Europas største isbre på fastlandet og mottar mye besøk fra inn- og utland som følge av det kjente brelandskapet i området. Lavest besøksantall synes det å være i Møysalen, Junkerdal og Lierne.

Figur 2-1: Antall besvarte svarskjemaer (antall svarkasser i parentes)

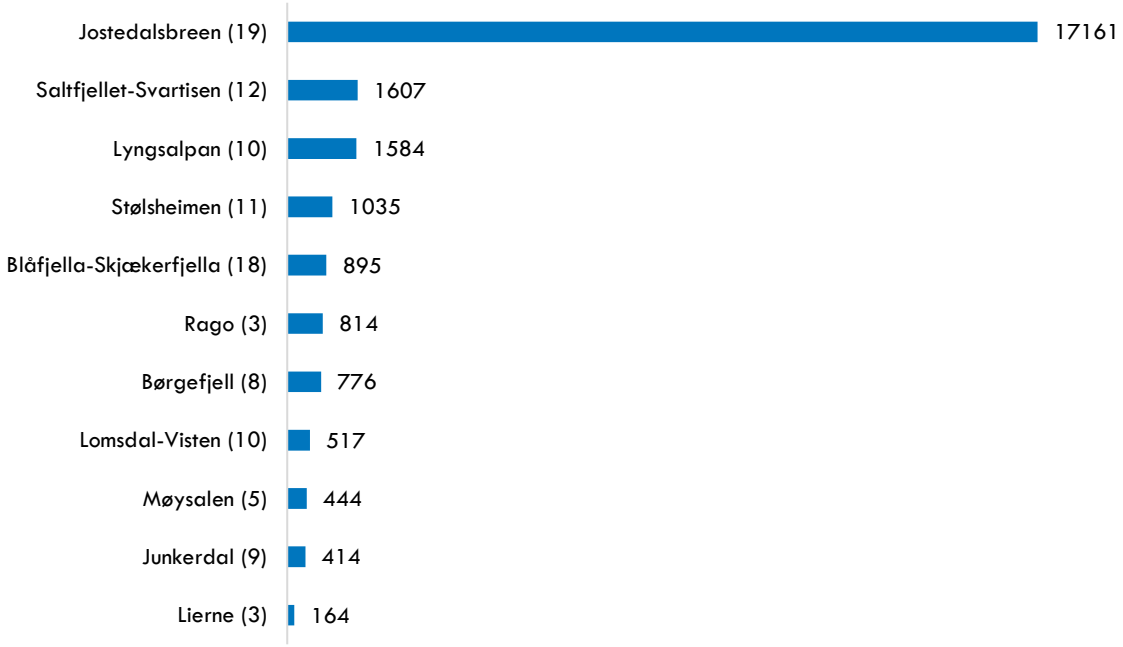

Kilde: NINA og Oslo Economics

2.2 Informasjon om bosted, alder og kjønn

Verneområdene besøkes både av nordmenn og utlendinger. I Figur 2-2 til venstre fremgår det hvor stor prosentandel av de besøkende i hvert verneområde som er nordmenn. Det er en høyest andel nordmenn i Lomsdal-Visten (90 prosent), Lierne (88 prosent) og Børgefjell (83 prosent). Dette er naturområder med en viss avstand fra større befolkningssentre og knutepunkter. I Møysalen, Rago og Jostedalsbreen er det flere utlendinger som besøker verneområdet enn nordmenn. Som gjennomsnitt for alle 25 411 respondenter som har svart på selvregistreringsundersøkelsen er 38 prosent nordmenn og 62 prosent utlendinger. Imidlertid ser bildet nokså annerledes ut hvis man utelater Jostedalsbreen, som både har mange utenlandske besøkende og mange registrerte svar. Når svar fra Jostedalsbreen utelates, er 67 prosent av respondentene nordmenn og 33 prosent utenlandske.

Brukerundersøkelsene har også kartlagt hvor stor andel av de besøkende som har besøkt området tidligere. Fra høyre side av Figur 2-2 fremgår det at andelen førstegangsbesøkende varierer mye mellom de ulike verneområdene. Det er en tendens til at de verneområdene som har mange utenlandske besøkende også har mange førstegangsbesøkende. Andel førstegangsbesøkende er lavest i Lierne (21 prosent) og Lomsdal-Visten (29 prosent) og høyest i Møysalen (82 prosent), Rago (78 prosent) og Jostedalsbreen (71 prosent).

I Figur 2-3 vises fordelingen mellom andel utlendinger, lokale og øvrige nordmenn i verneområdene. Her er lokale besøkende definert som personer bosatt i kommunene som verneområdet ligger i. Høyest andel lokale brukere er registrert i Lomsdal-Visten, Saltfjellet-Svartisen og Blåfjella-Skjækerfjella. Dette er verneområder som

fungerer som populære turområder for lokalt bosatte. Jostedalsbreen, Rago og Møysalen har registrert lavest andel lokale brukere. Dette er alle verneområder som har besøksattraksjoner i form av flotte fjell eller isbreer og som tiltrekker seg mange tilreisende besøkende.

Figur 2-2: Andel nordmenn (venstre) og andel førstegangsbesøkende (høyre)

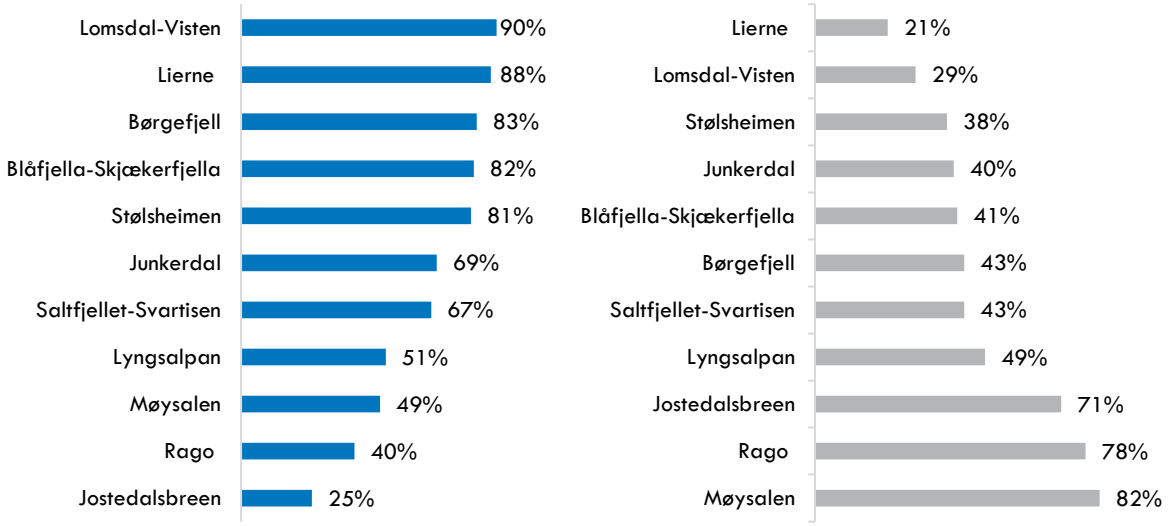

Kilde: NINA og Oslo Economics, svar fra kasseundersøkelse

Figur 2-3: Bosted – Andel lokale*, øvrige nordmenn og utlendinger

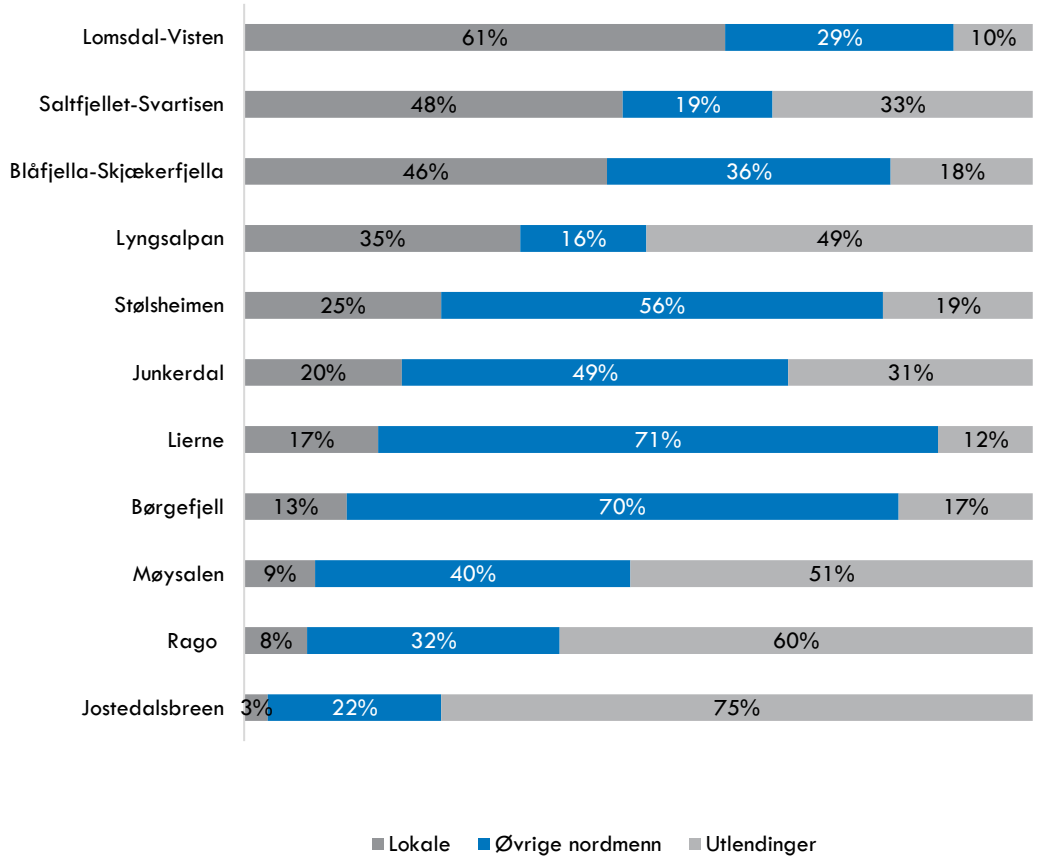

Kilde: NINA og Oslo Economics. *Lokale er definert som personer som er bosatt i kommunene som verneområdet ligger i.

Alder

Gjennomsnittsalderen og kjønnsfordelingen på de besøkende er relativt lik på tvers av områder. I Figur 2-4 ser vi at gjennomsnittsalderen for de besøkende ligger i midten av 40-årene for de fleste områdene, med unntak av Møysalen og Rago der gjennomsnittsalderen er henholdsvis 38 og 39 år.[2] Lierne har den eldste besøksgruppen basert på svar fra selvregistreringsundersøkelsen, men her er også den statistiske usikkerheten størst ettersom antall svar er noe begrenset (N=164).

Figur 2-4: Gjennomsnittsalder for de besøkende

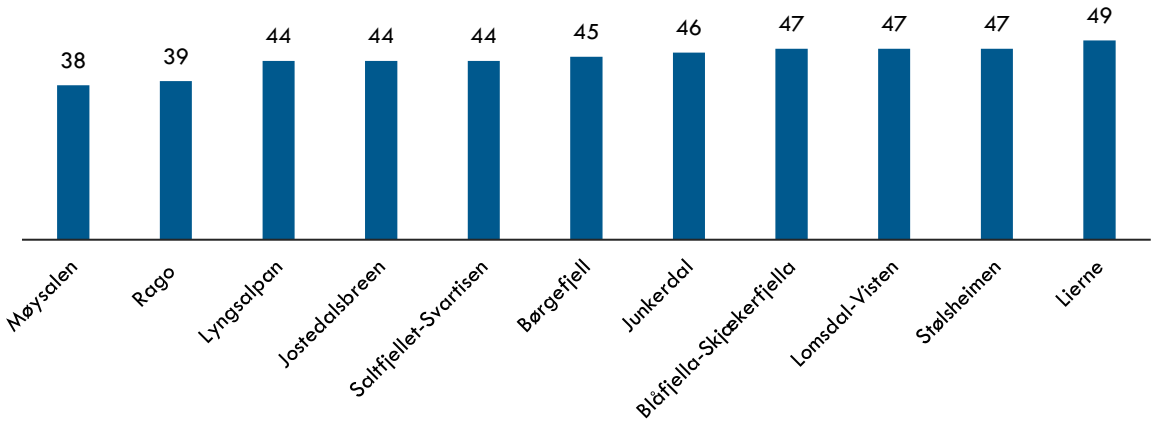

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Kjønnsfordeling

Kjønnsfordelingen er relativt jevn i alle områdene. Kvinneandelen ligger mellom 39 og 56 prosent i alle områdene. Som et gjennomsnitt for alle respondenter i de elleve verneområdene er kvinneandelen 51 prosent. Fra Figur 2-5 ser vi at det er nesten like mange verneområder som har en overvekt av kvinnelige respondenter (fire) som det er verneområder med en overvekt av menn (fem). I Lomsdal-Visten og Junkerdal er det like mange kvinner og menn som har svart på undersøkelsen. Det er en høyest andel kvinner i Stølsheimen (56 prosent) og Saltfjellet-Svartisen (53 prosent), mens det er en høyest andel menn i Børgefjell (61 prosent) og Lierne (54 prosent).

Figur 2-5: Kjønnsfordeling i verneområdene

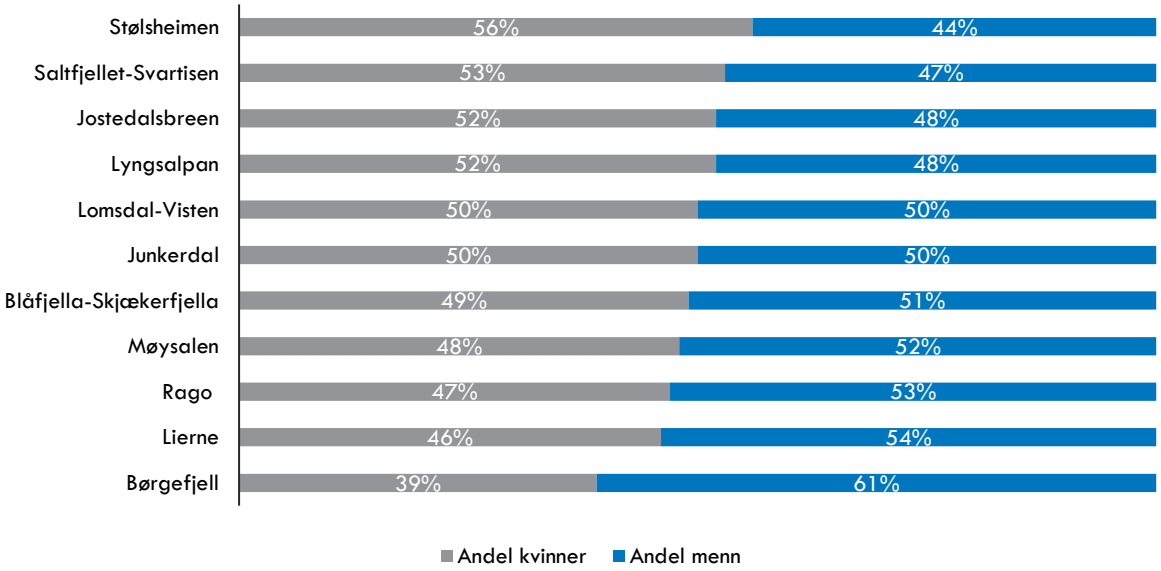

Kilde: NINA og Oslo Economics.

[2] Dette er gjennomsnittsalderen for de besøkende over 15 år, siden respondenter under 15 år utelates fra analysene.

2.3 Reisefølget

Svar fra personer under 15 år ble ikke inkludert i analysene fra brukerundersøkelsene. Imidlertid ble alle respondenter fra 15 år og oppover spurt om de hadde med seg barn i turfølget. I Figur 2-6 fremgår fordelingen av respondenter med og uten barn i turfølget. Stølsheimen (25 prosent) og Jostedalsbreen (21 prosent) er verneområdene hvor en høyest andel av turfølgene har med seg barn under 15 år. I områdene Møysalen (8 prosent), Junkerdal (11 prosent) og Rago (12 prosent) har færre med seg barn i turfølget. Dette er verneområder som er populære for lengre og mer krevende fotturer, noe som kan være forklaringen på at et lite fåtall av turfølgene har med seg barn når de ferdes i disse verneområdene.

Figur 2-6: Andel med barn i følget

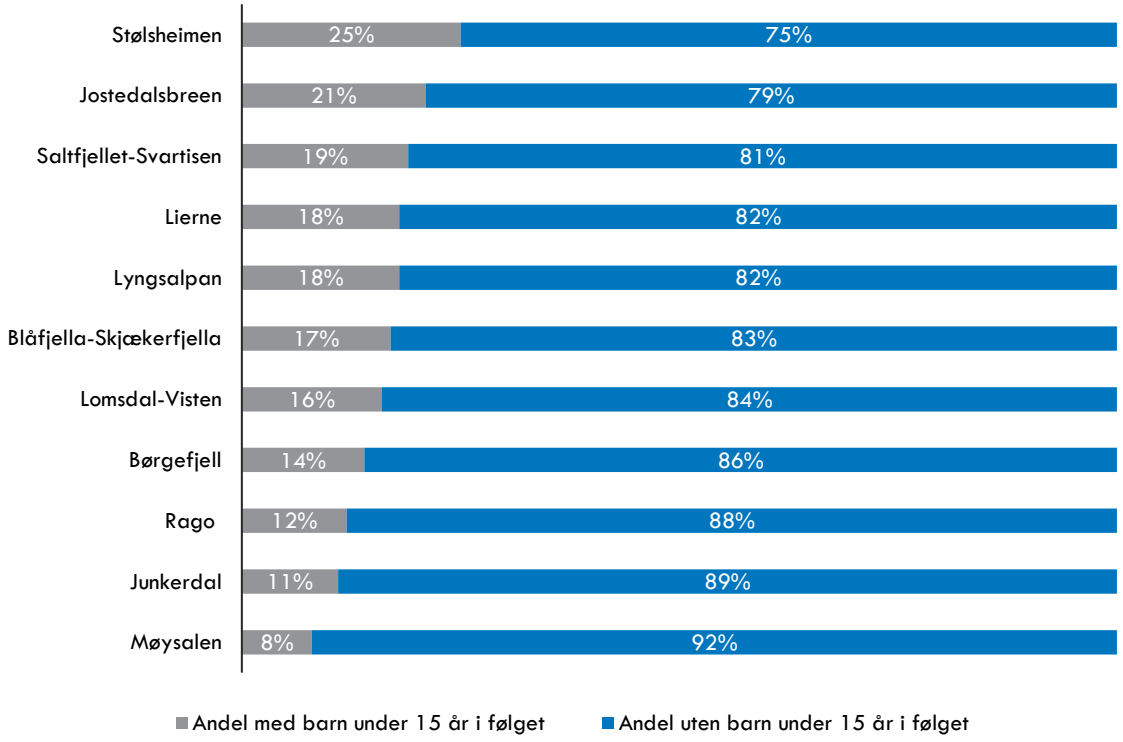

Kilde: NINA og Oslo Economics

2.4 Erfaring med flerdagstur

I selvregistreringsundersøkelsen ble respondentene spurt om hvor mye erfaring de har med fotturer eller skiturer som strekker seg over flere dager, heretter kalt flerdagsturer. Dette er et mål på hvor turvante de besøkende er. I Figur 2-7 presenteres resultatene fra dette spørsmålet. Vi har kategorisert respondenter som har svart at de aldri har vært på en flerdagstur eller kun vært på en slik tur én gang som personer med «ingen/lite erfaring». Videre er respondenter som har vært på mellom 2-10 slike turer kategorisert som personer med «noe erfaring». Alle som har krysset av for at de har vært på flere enn ti turer er kategorisert i gruppen «mye erfaring».

I Figur 2-7 fremgår det at det er nokså store variasjoner når det gjelder hvor mye turerfaring de besøkende til de ulike verneområdene har. Fra brukerundersøkelsen i Jostedalsbreen leser vi at 48 prosent av respondentene har ingen eller svært liten erfaring med å gjennomføre flerdagsturer. Til sammenligning er det kun 16 prosent av de besøkende til Børgefjell som aldri har vært på flerdagstur, eller som kun har vært på én flerdagstur i løpet av livet. Som det fremgår av Figur 3-1 senere i rapporten fungerer Jostedalsbreen i langt større grad som et populært reisemål for dagsturer, mens Børgefjell primært besøkes av mennesker som skal på lengre flerdagsturer. Hvis en studerer besøksgruppen med mye turerfaring (flere enn ti flerdagsturer), skiller Lierne, Møysalen, Junkerdal og Børgefjell seg ut som områder med en svært turvant besøksgruppe. Her har mer enn 50 prosent av de besøkende erfaring fra flere enn ti flerdagsturer.

Figur 2-7: Erfaring med flerdagsturer, svarandeler

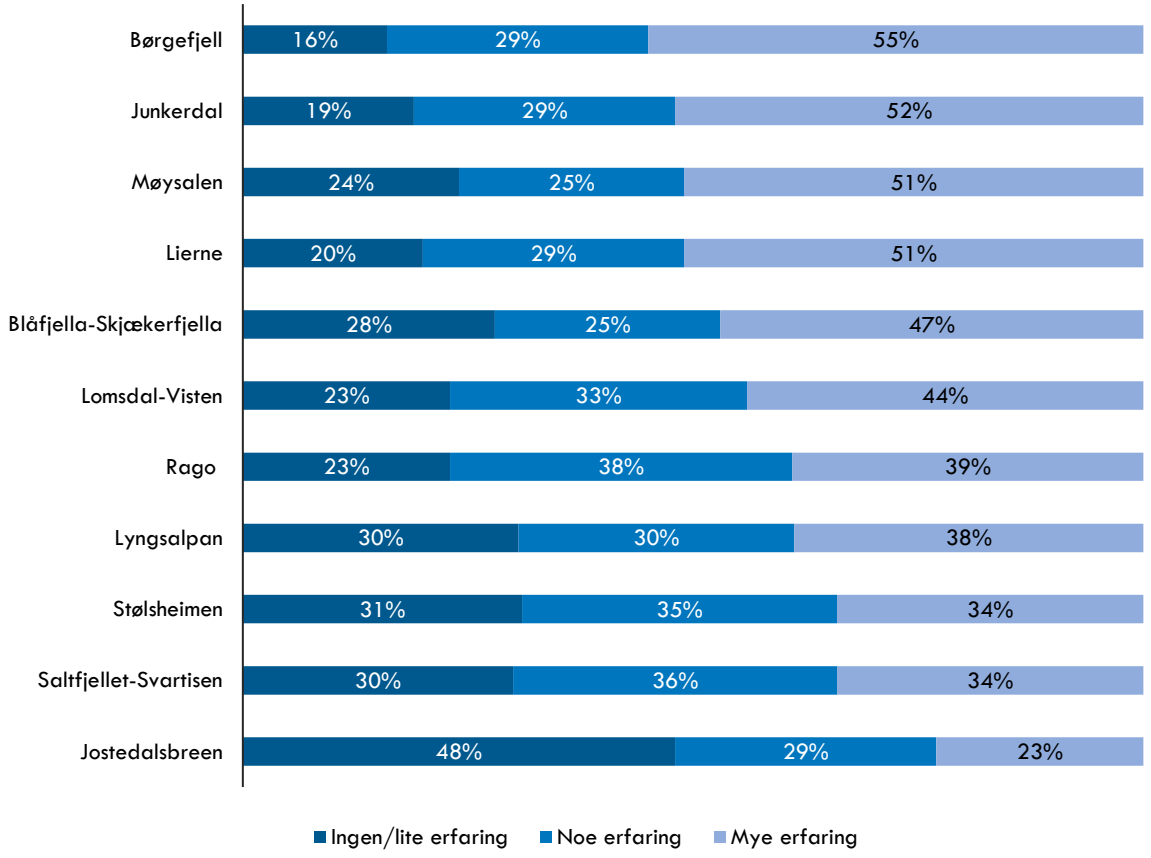

Kilde: NINA og Oslo Economics. Spørsmål: «Hvor mange ganger har du vært på en flerdagers fottur eller skitur?». Grunnet avrunding summerer ikke alle søyler seg til nøyaktig 100 prosent.

3. Aktiviteter og bruk av verneområdene

I dette kapittelet presenteres hvilke typer aktiviteter som utøves og hvordan de besøkende bruker verneområdene. Videre fremgår det hvor høy andel av de besøkende som er på dagstur og flerdagstur i verneområdene, samt normal varighet på ulike typer turer i verneområdene.

3.1 Dagsturer og flerdagsturer

Andel av de besøkende som var på dagstur

I selvregistreringsundersøkelsen ble de besøkende spurt om de var på dagstur eller flerdagstur i verneområdet. Fra Figur 3-1 ser vi at det var flest dagsturbesøkendene til Jostedalsbreen (86 prosent), Lyngsalpan (82 prosent) og Lierne (75 prosent). Børgefjell (43 prosent) skiller seg ut i denne sammenhengen, ved å være det eneste verneområdet hvor det er flere besøkende som er på flerdagstur enn på dagstur.

Figur 3-1: Andel på dagstur

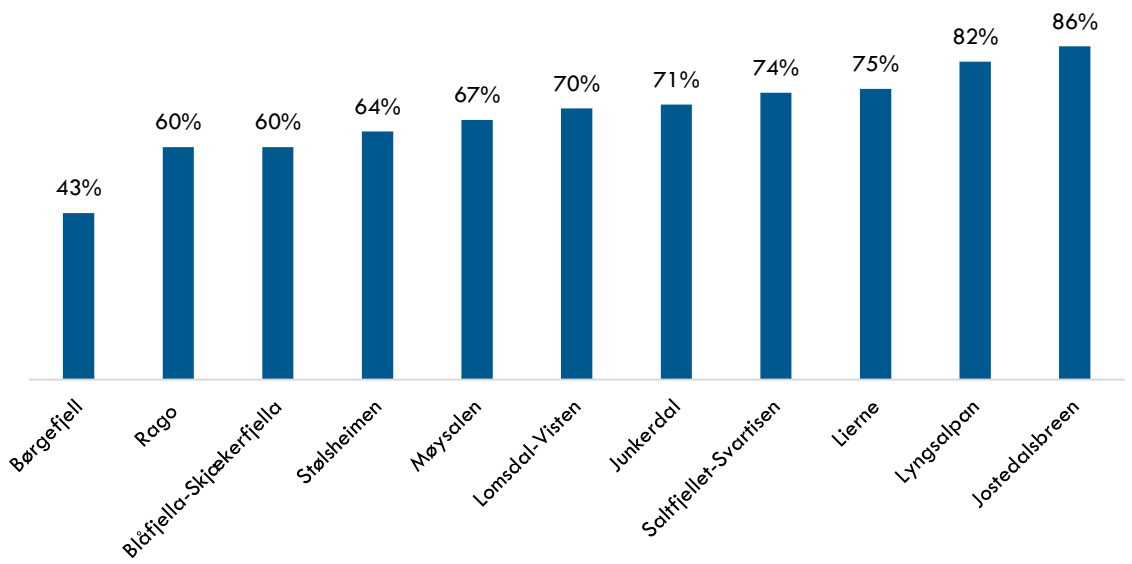

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Varighet på dags- og flerdagsturer

I Figur 3-2 til venstre på neste side fremgår gjennomsnittlig varighet på dagsturer og flerdagsturer i de ulike verneområdene. Det er besøkende til Møysalen nasjonalpark som er på de lengste dagsturene i gjennomsnitt (7,7 timer). Mange av de besøkende til denne nasjonalparken har til hensikt å bestige fjelltoppen Møysalen (1 262 m) som er det høyeste fjellet i Lofoten og Vesterålen. Dette er naturligvis med på å trekke opp gjennomsnittlig dagsturvarighet. På motsatt side av skalaen finner man Saltfjellet-Svartisen og Jostedalsbreen, hvor gjennomsnittlig varighet på et dagsturbesøk er henholdsvis 3,7 og 3,9 timer. Dette er to verneområder som mottar betydelige besøksmengder og hvor en høy andel av de besøkende er på dagsturbesøk (Figur 3-1). Verneområdeforvaltere i disse to verneområdene må således forholde seg til svært mange besøkende som er innom verneområdet for en kort periode, noe en også bør ta høyde for i besøksstrategien.

I Figur 3-2 til høyre vises gjennomsnittlig varighet på flerdagsturer i de ulike verneområdene. Børgefjell og Saltfjellet-Svartisen skiller seg ut som to verneområder som egner seg svært godt for lengre turer. I Børgefjell er gjennomsnittlig varighet på en flerdagstur 5,1 dager, mens den er 4,6 dager i Saltfjellet-Svartisen. Dette er naturområder med en type topografi som er svært godt egnet for flerdagsturer. Begge områdene tilbyr et flott vandreterreng for personer som er på tur med større oppakning, samt at det finnes rikelig med gode fiskevann. Stølsheimen (3,0 d) og Møysalen (2,8 d) kjennetegnes som områder hvor de besøkende er på kortere flerdagsturer, som oftest med én eller to overnattinger. Dette er blant de minste verneområdene målt i areal, samt at verneområdene kjennetegnes av et svært kupert landskap som det er tyngre å ferdes i med mye oppakning.

Figur 3-2: Varighet på dagstur i timer (venstre) og varighet på flerdagstur i dager (høyre)

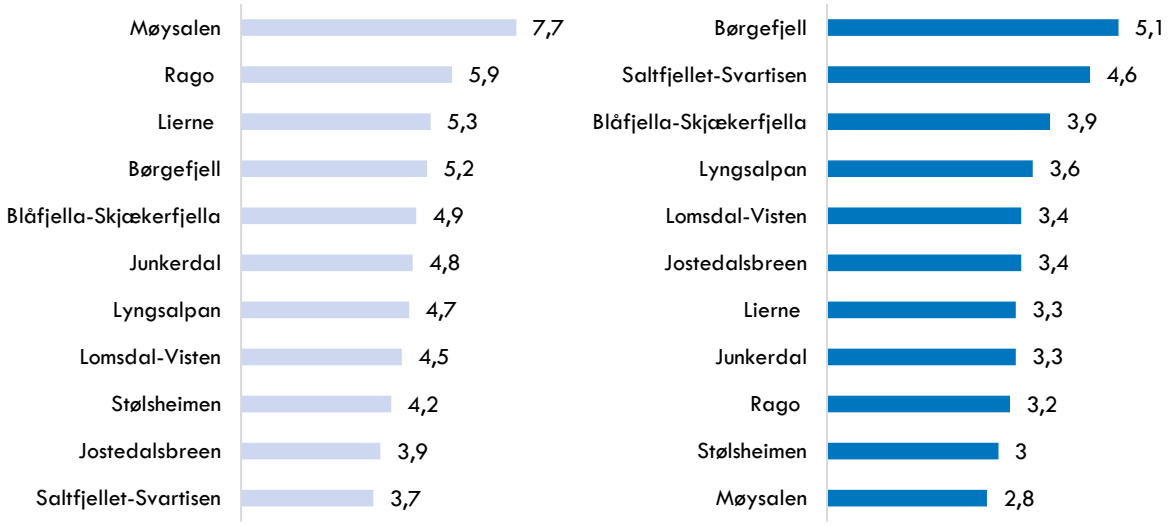

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Bruk av sti

Det varierer i hvilken grad verneområdene har et omfattende stinett eller ikke. Områder som Børgefjell og Lomsdal-Visten har relativt få tydelige stier og svært begrenset rødmerking.[3] I Jostedalsbreen og Møysalen er det både tydeligere stier og et ferdselsmønster som i større grad konsentrerer seg mot bestemte attraksjoner. Dette gjenspeiles i resultatene som vises i Figur 3-3. Her fremgår det at kun 14 prosent av respondentene oppgir at de «går bare på sti» i Børgefjell. Til sammenligning er det henholdsvis 65 og 60 prosent av respondentene fra Jostedalsbreen og Møysalen som svarer at de bare går på sti.

Figur 3-3: Bruk av sti, svarandeler[4]

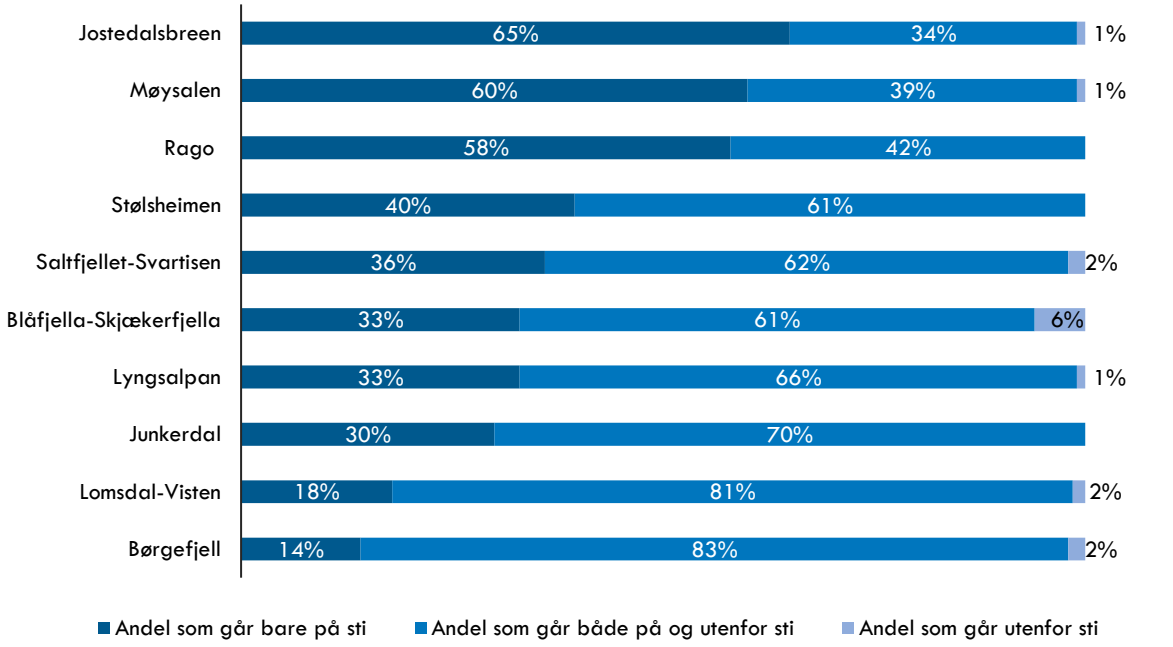

Kilde: NINA og Oslo Economics. Spørsmål: Hvor mye av tida brukte du på tydelige stier når du gikk eller syklet i xxx siste år? Respondentene som svarte «Ofte», «Av og til» og «Sjelden» er kategorisert under «Andel som går både på og utenfor sti».

[3] I Børgefjell er det ingen stimerking.
[4] Det ble ikke hentet inn svar fra brukerne av Lierne nasjonalpark for dette spørsmålet

3.2 Aktiviteter i området

I etterundersøkelsen ble de besøkende spurt om hvilke friluftslivsaktiviteter de har utøvet i verneområdet i løpet av det siste året. I Tabell 3-1 under fremgår andel respondenter som har krysset av for ulike aktiviteter i de ulike verneområdene. Fotturer er naturligvis en populær fritidsaktivitet i alle ti verneområder. Mellom 81 og 98 prosent av respondentene oppgir at de har gått på fottur i verneområdet i løpet av det siste året. Møysalen skiller seg ut som et verneområde hvor mange av de besøkende er på topptur til fots. Her oppgir 56 prosent av respondentene at de har vært på topptur til fots i løpet av det siste året. Når det gjelder andel av de besøkende som går på ski i verneområdene, er det rimelig å anta at denne andelen er underestimert, ettersom brukerundersøkelsen ble gjennomført på sommerstid. Andelene kan allikevel gi en indikasjon på hvilke verneområder som brukes hyppig til skiturer på vinterstid. Blåfjella-Skjækerfjella (37 prosent), Junkerdal (32 prosent) og Saltfjellet-Svartisen (32 prosent) har høyest andel besøkende som oppgir at de har vært på skitur i det aktuelle verneområdet i løpet av det siste året. Når det kommer til fisking, fremstår Børgefjell og Lomsdal-Visten som de mest populære verneområdene. Her er det henholdsvis 61 og 48 prosent av respondentene som oppgir at de har fisket i verneområdet i løpet av det siste året. Jakt er en mindre vanlig aktivitet å utøve i verneområdene, da det ofte kreves mer utstyr og mer kunnskap for å bedrive denne aktiviteten. Blåfjella-Skjækerfjella og Junkerdal fremstår som de to mest populære verneområdene for jakt. Det er henholdsvis 19 og 18 prosent av respondentene som oppgir at de har vært på jakt i verneområdet i løpet av det siste året. Ulike tidspunkt for nedrigging av svarkasser i de ulike verneområdene kan bidra til at enkelte verneområder har en jaktandel som er underestimert. I enkelte verneområder ble svarkassene rigget ned før høstferien (populær jaktuke) som følge av tidlig snøfall. Av den grunn kan den reelle andelen som utøver jakt i de ulike verneområdene være noe høyere enn det som fremgår av Tabell 3-1.[5]

Tabell 3-1: Andel som har utøvd ulike aktiviteter i verneområdene[6]

	Fottur	Topptur til fots	Skitur	Fisking	Jakt
Rago	**98 %**	**11 %**	**2 %**	25 %	2 %
Stølsheimen	**98 %**	31 %	28 %	27 %	6 %
Lyngsalpan	**98 %**	33 %	29 %	17 %	3 %
Saltfjellet-Svartisen	94 %	14 %	32 %	28 %	10 %
Lomsdal-Visten	91 %	31 %	16 %	48 %	5 %
Junkerdal	90 %	27 %	32 %	33 %	18 %
Jostedalsbreen	90 %	15 %	5 %	**5 %**	**1 %**
Blåfjella-Skjækerfjella	88 %	30 %	**37 %**	30 %	**19 %**
Børgefjell	82 %	12 %	15 %	**61 %**	9 %
Møysalen	**81 %**	**56 %**	11 %	11 %	3 %

Kilde: NINA og Oslo Economics. «Spørsmål: Hvilke friluftslivsaktiviteter utøvde du i XX siste år? Flere svar mulig». Høyeste og laveste verdi er markert i fet skrift.

Sykling i verneområdene

I ni av brukerundersøkelsene ble det stilt spørsmål til de besøkende om de hadde syklet i det aktuelle verneområdet i løpet av det siste året. I etterundersøkelsen kunne respondentene krysse av for om de hadde syklet på vei eller syklet på sti/utenom vei i verneområdet. Det var også mulig å krysse av for begge disse to alternativene. I Figur 3-4 er resultatene fra dette spørsmålet presentert. For Junkerdal er det ikke skilt mellom sykling på og utenfor vei, men det er presentert andel av respondentene som oppgir at de har syklet i verneområdet i løpet av det siste året. Lyngsalpan fremstår som det mest populære området for sykling. Her oppgir åtte prosent av respondentene at de har syklet på vei, mens fem prosent oppgir at de har syklet på

[5] Dette gjelder blant annet Stølsheimen
[6] Det ble ikke hentet inn svar fra brukerne av Lierne nasjonalpark for dette spørsmålet

sti/utenom vei. Basert på svarene fra etterundersøkelsen kan det fastslås at sykling fortsatt er en relativt lite utbredt aktivitet i verneområdene.[7] Imidlertid har stisykling blitt stadig mer populært i Norge de siste årene, så det kan være nyttig å følge med på utviklingen.

Figur 3-4: Andel som har syklet i området det siste året[8], flere svar mulig

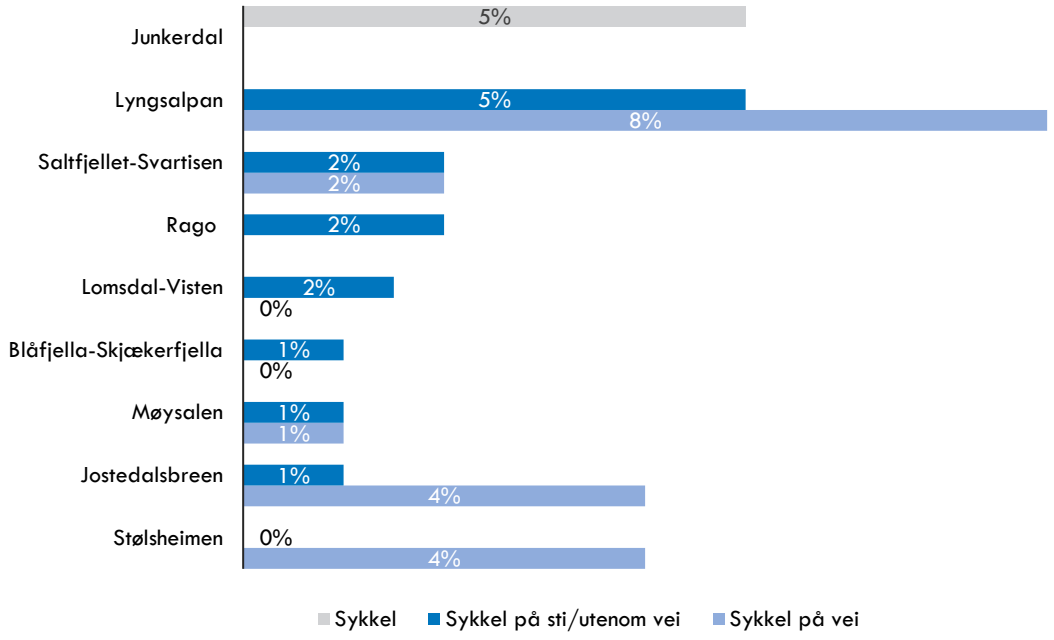

Kilde: NINA og Oslo Economics. Hentet fra etterundersøkelsen. Merk at der det står 0% i figuren var svaralternativet en del av brukerundersøkelsen, men ingen respondenter valgte alternativet. I Rago var det derimot kun mulig å svare *Sykkel på sti/utenom vei*.

3.3 De besøkendes interesse for ulike former for friluftsliv

I etterundersøkelsen ble alle respondenter spurt om deres interesse for ulike former for friluftsliv. Dette inkluderte blant annet:

- Turfriluftsliv (turer til fots og/eller på ski, herunder randonee/telemark)
- Moderne friluftsliv (aktiviteter som krever spesielle ferdigheter og utstyr, eks. terrengsykling, klatring, kiting, elvepadling og hanggliding)
- Motoriserte utendørsaktiviteter (eks. båtsport, snøscooterkjøring)

Respondentene kunne svare *Ikke interessert, Litt interessert, Interessert* og *Svært interessert*.

Turfriluftsliv

De aller fleste som besøker nasjonalparker eller landskapsvernområder er på et eller annet nivå interessert i turfriluftsliv. Det synes å være høyest interesse for turfriluftsliv i Møysalen og Rago. Her svarer 99 prosent av respondentene at de enten er interessert eller svært interessert i turfriluftsliv (Figur 3-5). I disse to nasjonalparkene er det en svært høy andel av de besøkende som også har oppgitt at de har til formål å gå på fottur eller topptur i forbindelse med besøket.

[7] Det kan også tenkes at det er mindre sannsynlig at syklister stopper opp for å svare på en brukerundersøkelse. I så fall er det mulig at andelen syklister er underestimert

[8] Dette spørsmålet ble ikke stilt til besøkende til Børgefjell og Lierne.

Figur 3-5: Interesse for turfriluftsliv, prosentandeler[9]

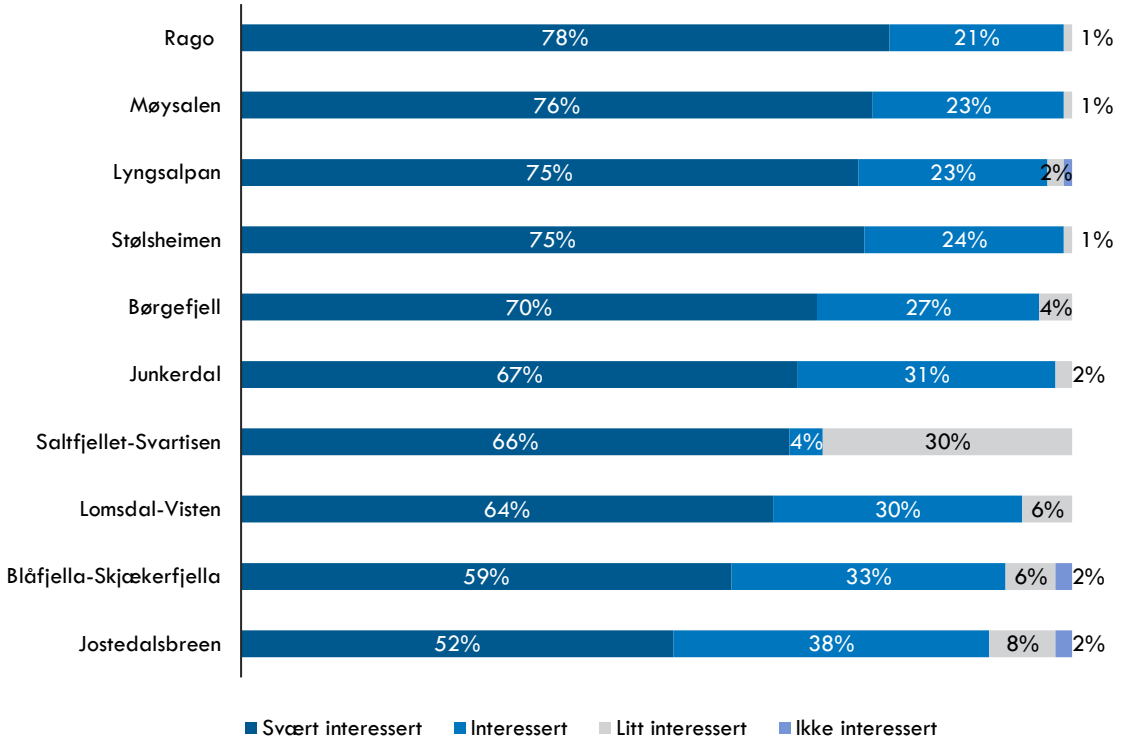

Kilde: NINA og Oslo Economics. Grunnet avrunding summerer ikke alle søylene seg til nøyaktig 100 prosent.

Moderne friluftsliv

Moderne friluftsliv inkluderer aktiviteter som setter større krav til ferdigheter og utstyr enn det tradisjonelt friluftsliv gjør. Moderne friluftsliv inkluderer blant annet aktiviteter som terrengsykling, kiting og klatring. Dette er aktiviteter som kan påføre en større belastning på naturen i verneområdene og/eller være et forstyrrende element for andre besøkende. Av den grunn kan det være behov for å regulere utøvelsen av disse aktivitetene eller styre aktivitetene mot områder hvor belastningen på natur og andre besøkende er mindre.

Interessen for moderne friluftsliv varierer i stor grad mellom verneområdene. Fra Figur 3-6 ser vi at Møysalen og Saltfjellet-Svartisen skiller seg ut som de to verneområdene hvor en høyest andel av de besøkende har en interesse for moderne friluftsliv. Det er henholdsvis 48 prosent av de besøkende til Møysalen og 40 prosent av de besøkende til Saltfjellet-Svartisen som oppgir at de er interessert eller svært interessert i moderne friluftsliv. Møysalen mottar mye besøk fra unge mennesker som er på rundreise i området rundt Lofoten. Dette er et område som er populært for klatring og moderne friluftsliv. Dette kan bidra til å forklare den høye interessen for moderne friluftsliv blant de besøkende til Møysalen nasjonalpark. Saltfjellet-Svartisen er et populært område for kiting, brevandring og grotting (Selvaag & Wold, 2018a). Dette er aktiviteter som appellerer til personer med en interesse for det moderne friluftsliv. Det er lavere interesse for moderne friluftslivsaktiviteter blant de besøkende til Blåfjella-Skjækerfjella, Børgefjell og Stølsheimen. Her er det henholdsvis 12, 18 og 22 prosent av respondentene som oppgir at de er interessert eller svært interessert i moderne friluftsliv.

[9] Det ble ikke hentet inn svar fra brukerne av Lierne nasjonalpark for dette spørsmålet

Figur 3-6: Interesse for moderne friluftsliv, prosentandeler

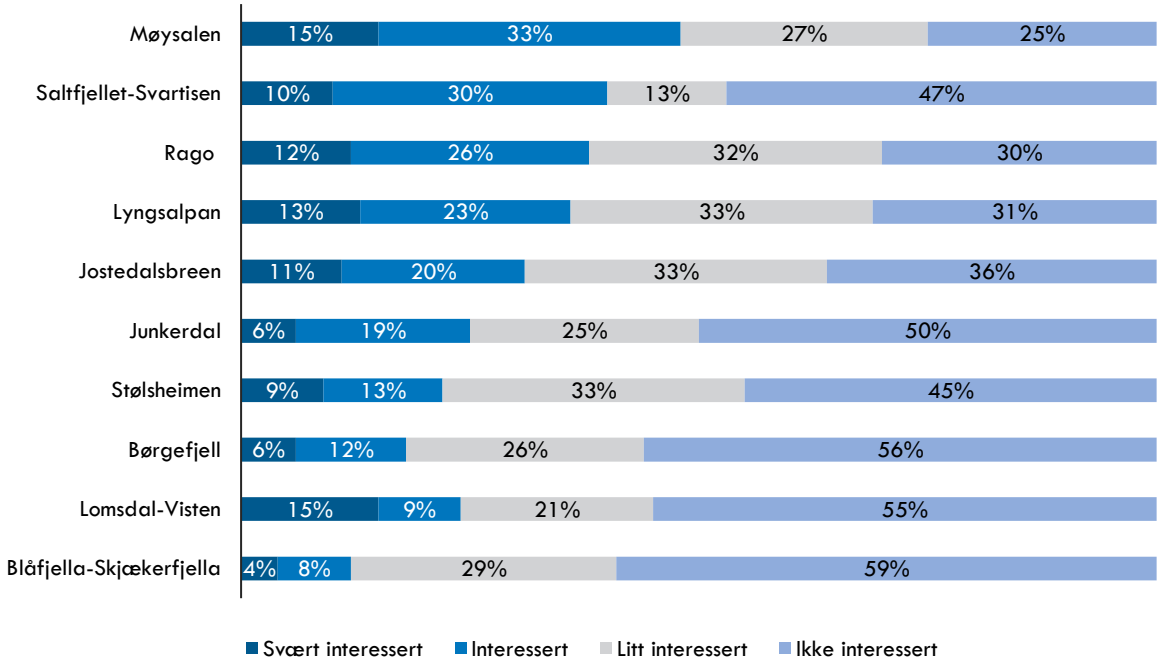

Kilde: NINA og Oslo Economics

Motoriserte utendørsaktiviteter

Motoriserte utendørsaktiviteter inkluderer blant annet båtsport og snøscooterkjøring. Dette er aktiviteter som det jevnt over er lavere interesse for enn det vi kaller tradisjonelt og moderne friluftsliv. I alle verneområdene er det en klar majoritet av respondentene som ikke er interessert i motoriserte utendørsaktiviteter. Det er en høyest andel respondenter som oppgir at de ikke er interessert i motoriserte utendørsaktiviteter i Stølsheimen (82 prosent) og Lomsdal-Visten (78 prosent). Høyest interesse virker det å være i Saltfjellet-Svartisen og Junkerdal. Her oppgir henholdsvis 15 og 12 prosent av respondentene at de er interessert eller svært interessert i motoriserte utendørsaktiviteter.

Figur 3-7: Interesse for motoriserte utendørsaktiviteter, prosentandeler

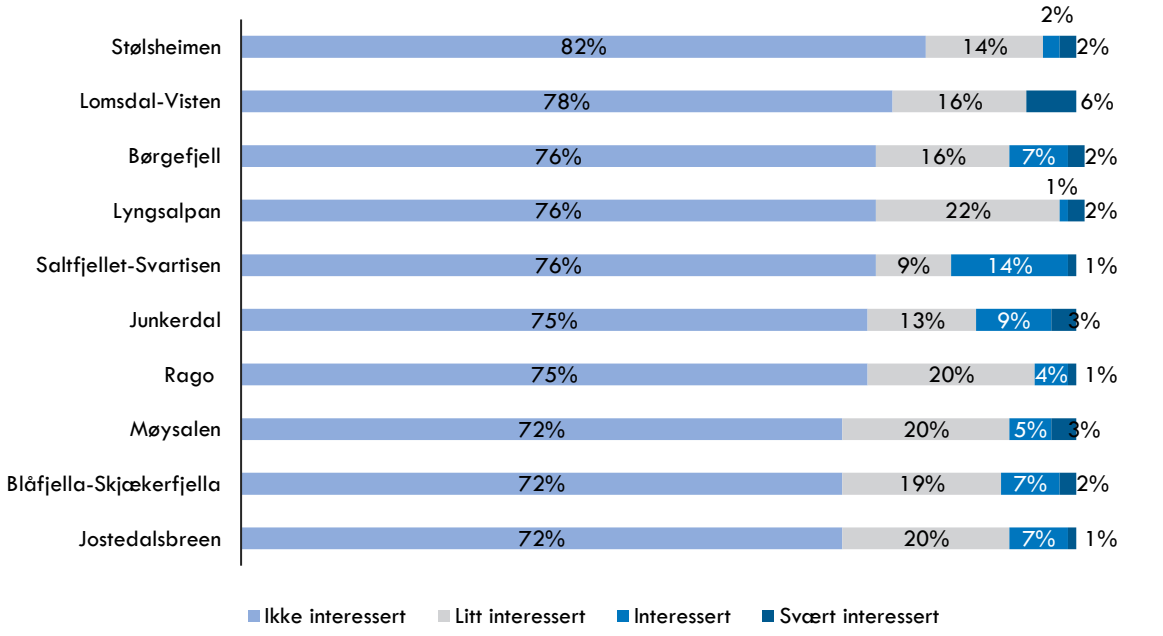

Kilde: NINA og Oslo Economics

3.4 De besøkendes opplevelse av verneområdet

I etterundersøkelsen ble respondentene spurt om i hvilken grad de opplevde følgende aspekter/kvaliteter i løpet av besøket i området.

- Stillhet
- Natur uten menneskelig påvirkning
- Ren natur
- Lite forstyrrelser fra andre besøkende
- Naturopplevelser utenom det vanlige

Respondentene kunne gi svar på en skala fra 1 til 5, der 1 tilsvarer *Ikke i det hele tatt*, 2 tilsvarer *bare minimalt*, 3 tilsvarer *Til en viss grad*, 4 tilsvarer *Det meste av tiden* og 5 tilsvarer *Hele tiden*. Innenfor samtlige kvaliteter har et flertall av respondentene hovedsakelig positive opplevelser[10], men det er noe variasjon mellom kategoriene og mellom områdene.

Til venstre i Figur 3-8 ser vi at svært mange av respondentene i alle områder indikerte at de ofte opplevde en følelse av stillhet. Jostedalsbreen skiller seg noe ut med en total andel respondenter som svarer at de opplevde stillhet enten *Hele tiden* eller *Det meste av tiden* på 71 prosent. I motsetning har Børgefjell en total andel på 96 prosent. Det at Jostedalsbreen skiller seg noe ut i denne sammenhengen bør ikke være så overraskende da området har mer enn ti ganger så mange besøkende som neste verneområde. Respondentenes opplevelse av stillhet henger til en viss grad sammen med i hvilken grad de opplevde lite forstyrrelser fra andre besøkende (høyre side av Figur 3-8). Her skiller også Jostedalsbreen seg ut, med en andel som svarte enten *Det meste av tiden* eller *Hele tiden* på 59 prosent. Junkerdal og Børgefjell har i motsetning en tilsvarende andel på henholdsvis 88 prosent og 87 prosent.

Figur 3-8: Opplevelse av stillhet (til venstre) og lite forstyrrelser fra andre besøkende (til høyre). Andel av respondenter som har svart *det meste av tiden (4)* eller *hele tiden (5)*

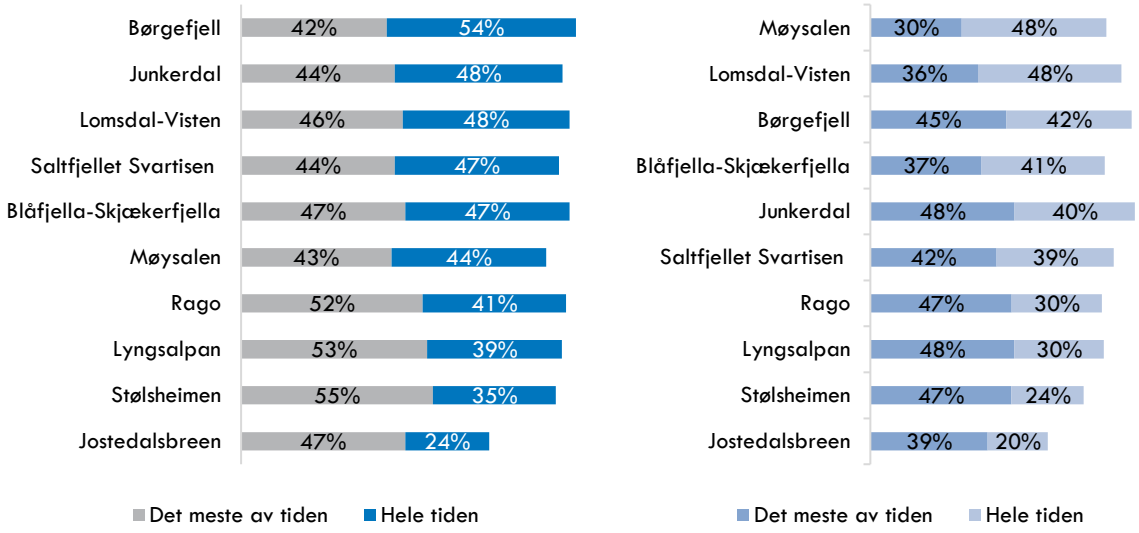

Kilde: NINA og Oslo Economics

Det er derimot noe mer variasjon når det kommer til respondentenes opplevelse av natur uten menneskelig påvirkning. Møysalen har den høyeste andelen respondenter som svarte at de opplevde natur uten menneskelig påvirkning *Det meste av tiden* eller *Hele tiden* på 81 prosent. I motsatt ende finner vi Jostedalsbreen med en tilsvarende andel på 58 prosent. Respondentene ble også bedt om å vurdere i hvilken grad de opplevde natur uten menneskelig påvirkning (venstre side av Figur 3-9) og i hvilken grad de opplevde ren natur (høyre side av Figur 3-9). I samtlige områder er det mange av respondentene som opplevde ren natur. Den laveste andelen som opplevde ren natur var i Jostedalsbreen, der 82 prosent svarte at de opplevde ren natur enten *Det meste av tiden* eller *Hele tiden*, men dette kan fortsatt sies å være høyt.

[10] Med positive opplevelser mener vi i de tilfellene der respondenter har gitt en score på 4 eller 5.

Figur 3-9: Opplevelse av natur uten menneskelig påvirkning (venstre) og ren natur (til høyre). Andel av respondenter som har svart *det meste av tiden (4)* eller *hele tiden (5)*

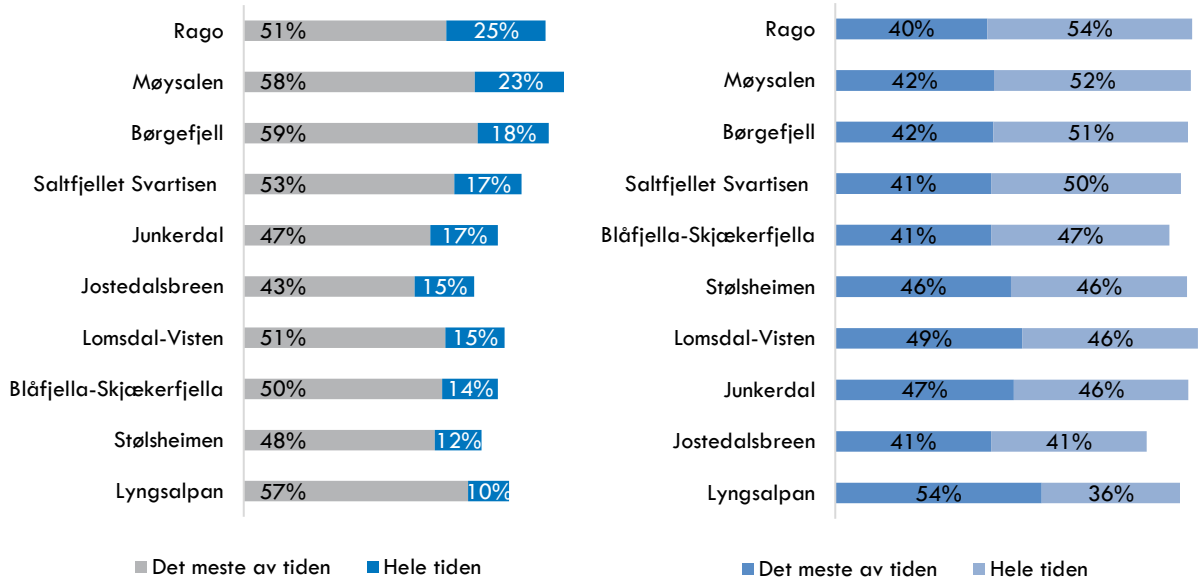

Kilde: NINA og Oslo Economics

I samtlige områder opplevde et flertall av respondentene naturopplevelser utenom det vanlige enten *Det meste av tiden* eller *Hele tiden* (Figur 3-10), men det er ganske stor variasjon mellom områdene. Andelen var høyest i Jostedalsbreen der 85 prosent svarte *Det meste av tiden* eller *Hele tiden*. Junkerdal og Blåfjella-Skjækerfjella var områdene der andelen var lavest, henholdsvis 55 prosent og 56 prosent.

Figur 3-10: Naturopplevelser utenom det vanlige. Andel av respondenter som har svart *det meste av tiden (4)* eller *hele tiden (5)*

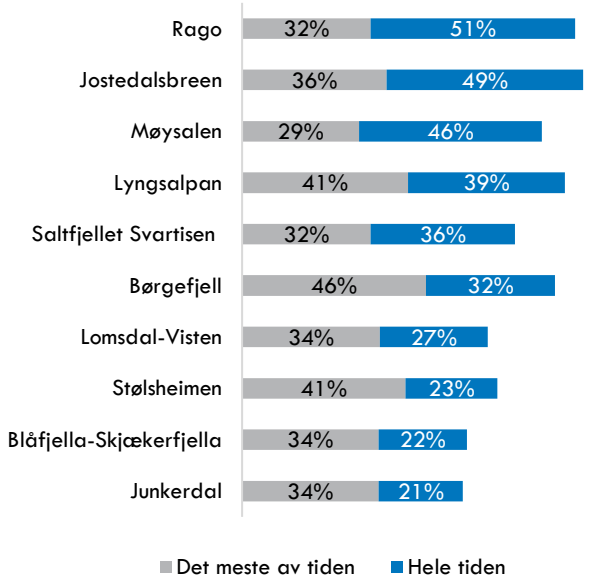

Kilde: NINA og Oslo Economics

4. Synspunkt på grad av tilrettelegging

I dette kapittelet skal vi kartlegge hvordan de besøkende til de ulike verneområdene opplever graden av og kvaliteten på tilretteleggingstiltak. Respondentene ble stilt en rekke spørsmål relatert til generell tilrettelegging for friluftsliv i området. Jevnt over virker de besøkende å være fornøyde med tilretteleggingen for friluftsliv i verneområdene. I samtlige områder har mellom 97 og 99 prosent svart at de enten er «Godt fornøyd» eller «Ganske fornøyd» med tilretteleggingen for friluftsliv (Figur 4-1). Videre ble de besøkende bedt om å vurdere viktigheten av ulike tilretteleggingstiltak når de ferdes i området, samt hvor tilfredse de var med disse tiltakene (presenteres i kapittel 4.2). Svarene på disse spørsmålene bør sees i sammenheng med respondentenes generelle holdning til hvorvidt det skal tilrettelegges for friluftsliv i naturen. Disse holdningene er sammenfattet under indikatoren *purisme* (kapittel 4.1).

Figur 4-1: Tilfredshet med tilrettelegging for friluftsliv, prosentfordeling

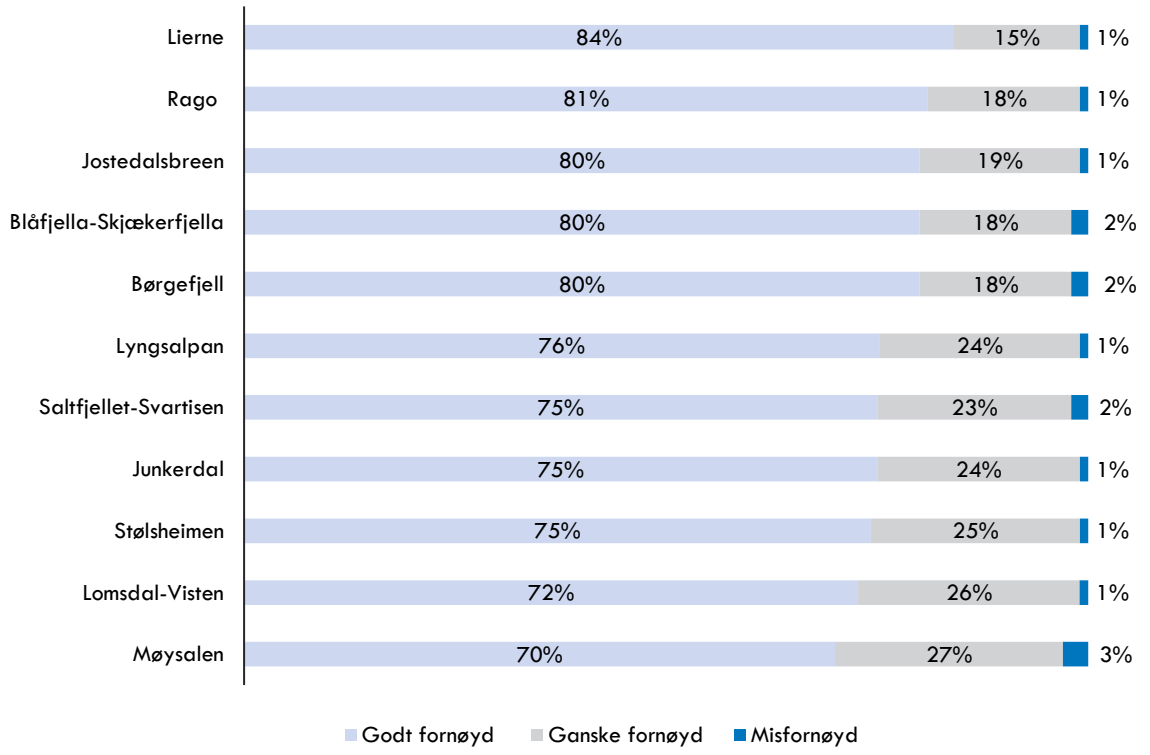

Kilde: NINA og Oslo Economics. Grunnet avrunding summerer ikke alle søylene seg til nøyaktig 100 prosent.

4.1 Purismegrad

En purismeskala sier noe om brukernes preferanser for tilretteleggingstiltak og hvorvidt en ønsker å treffe andre mennesker når en er på tur. Purismegraden til en respondent er beregnet ut fra deres vurdering av hvordan åtte påstander kjennetegner deres idealområde. Disse påstandene er felles for alle brukerundersøkelsene, uavhengig av område. På en syvdelt skala der 1 betyr at idealområdet *ikke i det hele tatt* kjennetegnes av forholdet og 7 betyr at idealområdet *i svært stor grad* kjennetegnes av forholdet skulle respondentene vurdere følgende kjennetegn:

- Det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål og søppeldunker
- Du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker
- Det finnes merkede stier i området
- Det er god skilting ved stistart og stikryss i området
- Det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over en våt myr
- Det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området
- Du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen
- Du kan gå milevis uten å møte et menneske

For å beregne purismegraden for hver respondent er skalaen på samtlige spørsmål, utenom *Du kan gå milevis uten å møte et menneske,* snudd, slik at svaret 1 betyr *svært stor grad,* og 7 *ikke i det hele tatt*. På den måten vil en høy score på spørsmålene gi en høy score i purisme-sammenheng. Purismegraden beregnes da som et gjennomsnitt av de åtte spørsmålene (etter at skalaen på de første syv spørsmålene er snudd). Et gjennomsnitt mellom 1 og 3,49 gir merkelappen *lavpurist*, et snitt mellom 3,5 og 4,49 gir merkelappen *mellompurist* og et snitt mellom 4,5 og 7 gir merkelappen *høypurist*. Lavpurister er de som ønsker mye tilrettelegging og synes det er hyggelig å møte andre mennesker på tur, mens høypurister setter pris på lite tilrettelegging og muligheter til å ferdes uforstyrret fra andre mennesker.

Figur 4-2 viser fordelingen av andel lav-, mellom- og høypurister i verneområdene. I samtlige områder finner vi et flertall av lavpurister relativt til mellom- og høypurister, og med unntak av Børgefjell finner vi en høyere andel mellompurister enn høypurister. At høypuristene er i mindretall samsvarer med tidligere brukerundersøkelser som er gjort i andre verneområder (Vistad & Vorkinn, 2012). Samtidig er det ganske stor variasjon i fordelingen av ulike purismetyper. Børgefjell skiller seg ut med en liten andel lavpurister og en høy andel høypurister sammenlignet med de andre områdene. Motsatt finner vi at særlig Stølsheimen og Jostedalsbreen har en høy andel lavpurister og en liten andel høypurister.

Det vil typisk være slik at de personene som defineres som lavpurister, og dermed ønsker mye tilrettelegging, vil søke mot verneområder med tydelig stimerking og generell høy grad av tilrettelegging, mens høypuristene trekkes mot naturområder med få menneskelige inngrep og områder hvor det er gode muligheter for å være for seg selv. Av den grunn er det ikke overraskende at områder som Børgefjell og Rago mottar besøk fra en høy andel mellom- og høypurister, mens Stølsheimen og Jostedalsbreen i stor grad besøkes av lavpurister.

Figur 4-2: Purismegrad

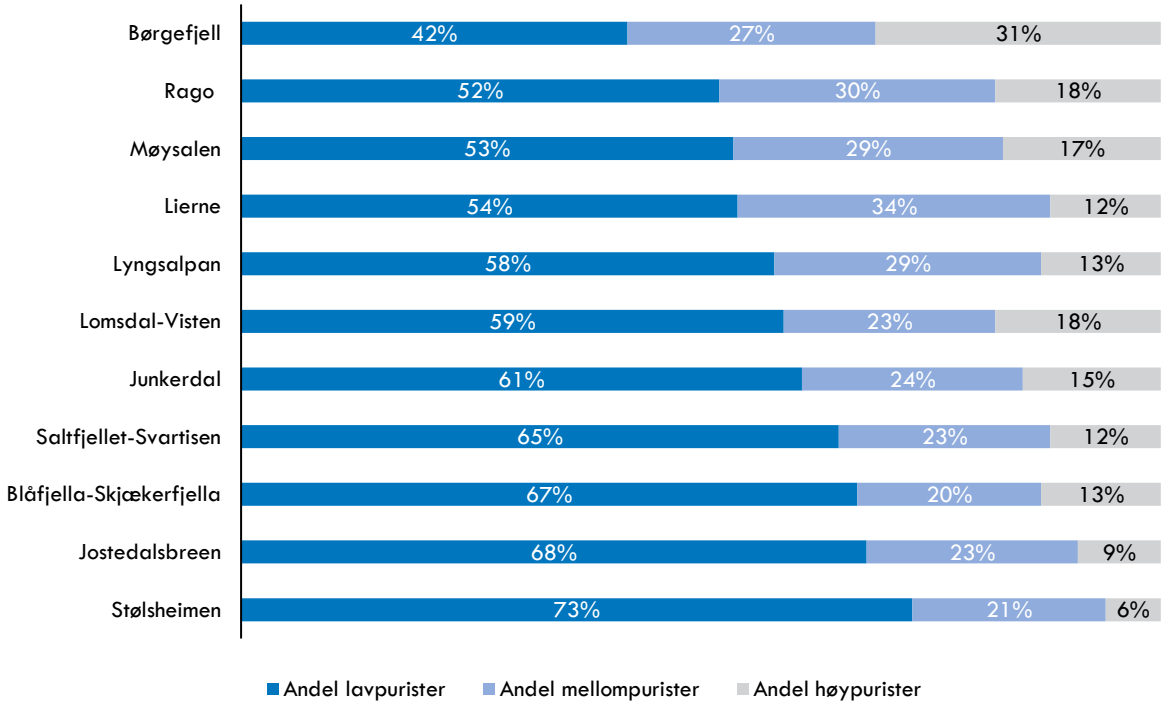

Kilde: NINA og Oslo Economics.

4.2 Spesifikke tilretteleggingstiltak

I etterundersøkelsen var det inkludert et todelt spørsmål som kartlegger hvor viktige ulike typer tiltak var for respondentene, og deretter kartlegger respondentenes opplevde kvalitet på de samme tiltakene i området. Blant annet ble respondentene bedt om å vurdere informasjonstavlene ved innfallsportene til området de besøkte. Respondentene ble da spurt hvor viktig de synes et slikt tiltak er når de ferdes i området, på en skala fra 1 til 7 der 1 betyr *ikke viktig i det hele tatt* og 7 betyr *svært viktig*. Videre ble respondentene bedt om å vurdere

hvordan de opplevde kvaliteten på det samme tiltaket, på en skala fra 1 til 7 der 1 betyr *svært dårlig/mangelfullt* og 7 betyr *svært bra*.

Resultatene som presenteres i dette delkapittelet er for tiltakene som var felles for samtlige verneområder. Dette inkluderer følgende tiltak:

- Informasjonstavler ved innfallsportene
- Parkeringsmuligheter ved innfallsportene
- Klopper i bløte partier av stiene
- Bruer
- Muligheter til å treffe naturoppsyn

Generelt sett virker det å være en positiv sammenheng mellom viktigheten av et tiltak og opplevd kvalitet. Tiltakene som oppnår en høy score på viktighet oppnår også en høy score på opplevd kvalitet. *Informasjonstavler ved innfallsportene* og *Parkeringsmuligheter ved innfallsportene* (Figur 4-3) er to tiltak respondentene i samtlige verneområder oppgir som viktige. Samtidig får begge tiltakene en relativt høy score på opplevd kvalitet i alle områder. Det er ikke spesielt stor variasjon i tiltakenes viktighet eller kvalitet om man sammenligner verneområdene, men variasjonen er større for *Informasjonstavler ved innfallsportene* enn for *Parkeringsmuligheter ved innfallsportene*. Gjennomsnittsscoren på hvor viktig tiltaket er strekker seg mellom 4,9 og 6,1 for *Informasjonstavler ved innfallsportene* og mellom 5,1 og 6,1 for *Parkeringsmuligheter ved innfallsportene*. Kvalitetsscoren varierer mellom 4,4 og 5,5 for *Informasjonstavler ved innfallsportene* og mellom 5,5 og 5,9 for *Parkeringsmuligheter ved innfallsportene*.

Jostedalsbreen og Blåfjella-Skjækerfjella utmerker seg som to verneområder hvor en høy andel av respondentene mener at informasjonstavler og parkeringsmuligheter ved innfallsportene er særlig viktig. Børgefjell og Møysalen er eksempler på verneområder hvor respondentene mener det er noe mindre viktig at det er informasjonstavler ved innfallsportene. Det må likevel presiseres at forskjellene mellom verneområdene er begrenset, og at også en høy andel av de besøkende til Børgefjell og Møysalen oppgir at informasjonstavler og parkeringstavler ved innfallsportene er viktige for dem.

Figur 4-3: Informasjonstavler ved innfallsportene (venstre) og Parkeringsmuligheter ved innfallsportene (høyre) - Gjennomsnittsverdier

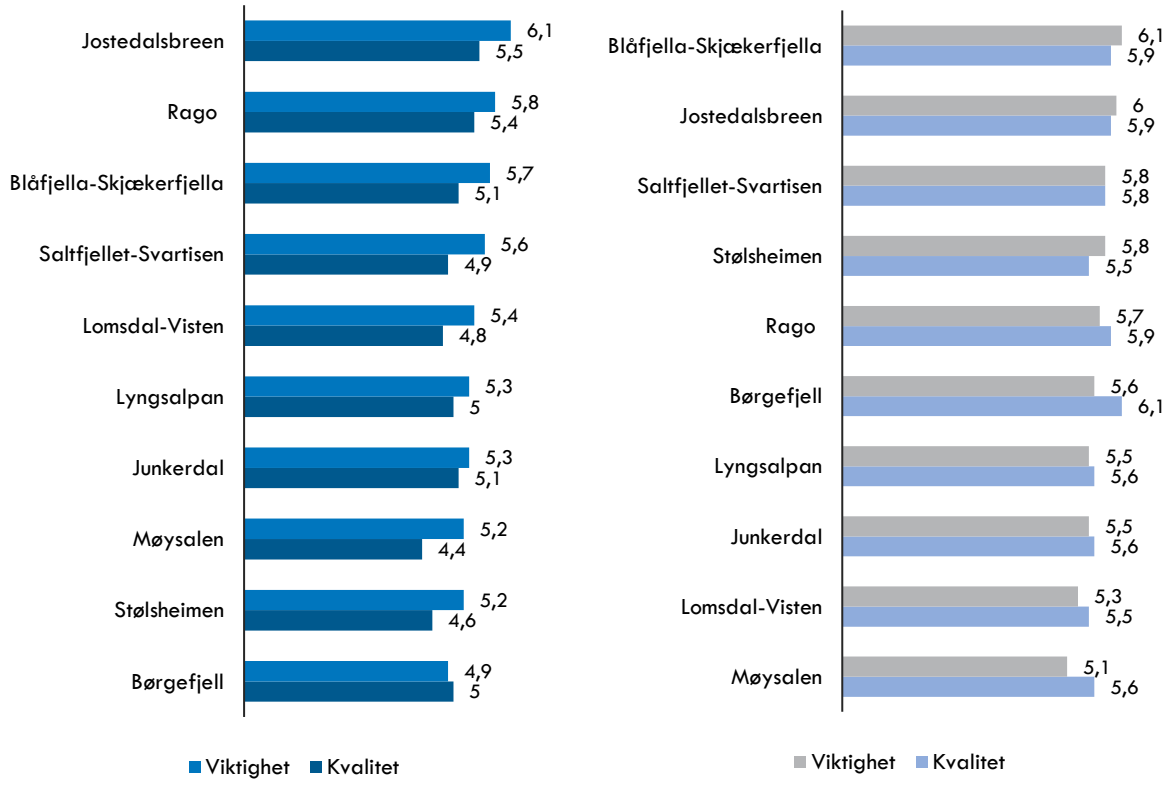

Kilde: NINA og Oslo Economics. Skala: Viktighet: [1=ikke viktig i det hele tatt, 7=svært viktig], Kvalitet: [1=svært dårlig/mangelfull, 7=svært bra]

Figur 4-4: Klopper i bløte partier av stiene (venstre) og Bruer som gjør elver/bekker lette å krysse (høyre) - Gjennomsnittsverdier

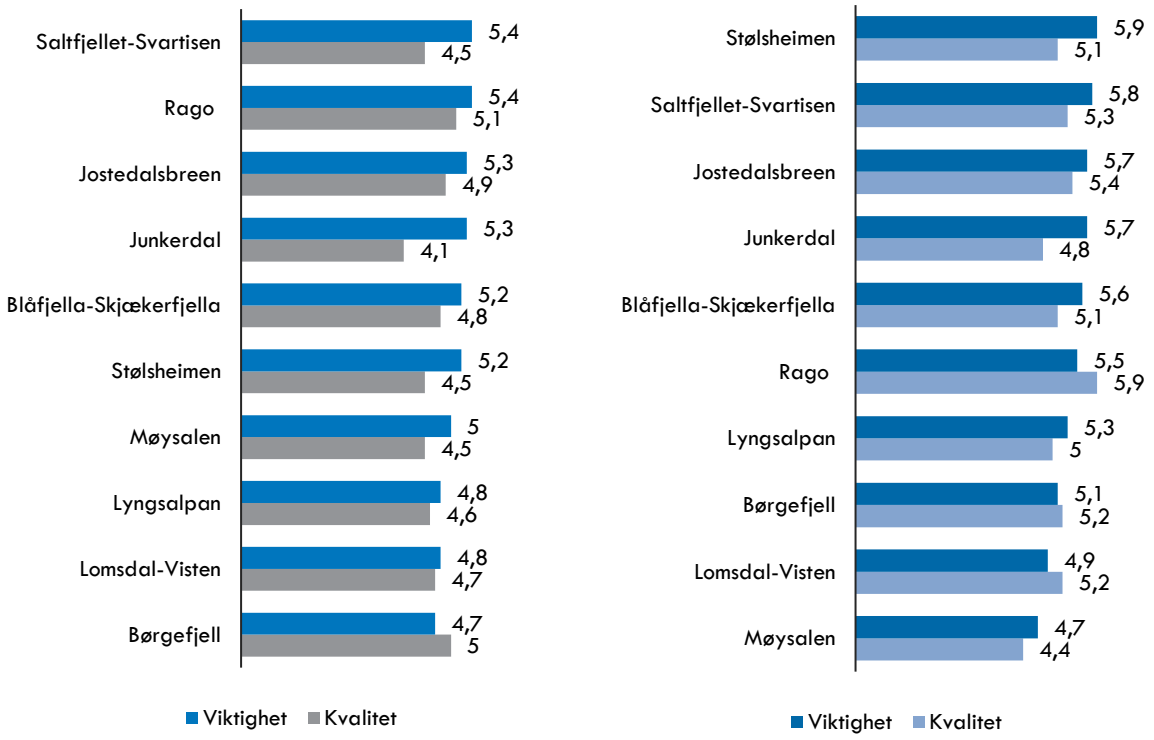

Kilde: NINA og Oslo Economics. Skala: Viktighet: [1=ikke viktig i det hele tatt, 7=svært viktig], Kvalitet: [1=svært dårlig/mangelfull, 7=svært bra]

Klopper i bløte partier av stiene og *Bruer som gjør elver/bekker lett å krysse* er også to tiltak respondenter i samtlige verneområder oppgir som viktige, og som samtidig får en nokså høy score på kvalitet (Figur 4-4). Gjennomsnittsscoren på viktighet spenner mellom 4,7 og 5,4 for *Klopper i bløte partier av* stiene og mellom 4,7 og 5,9 for *Bruer som gjør elver/bekker lett å* krysse. For de samme tiltakene ligger kvalitetsscoren mellom henholdsvis 4,1-5,1 og 4,4-5,9. Saltfjellet-Svartisen og Jostedalsbreen er to verneområder hvor de besøkende mener det er spesielt viktig at det er klopper og bruer for å gjøre kryssing av våte områder enklere. Børgefjell, Lomsdal-Visten og Møysalen skiller seg ut som de tre verneområdene hvor de besøkene opplever det som minst viktig at det finnes bruer og klopper i verneområdet. Når det gjelder disse spørsmålene, spiller de topografiske forholdene i verneområdene også en sentral rolle. Det er enkelte verneområder som har en større forekomst av bekker, elver og myrlandskap enn andre verneområder. I disse områdene vil de besøkende naturligvis oppgi at bruer og klopper er spesielt viktig. Kvaliteten på bruer og klopper synes å være høyest i Rago nasjonalpark og Jostedalsbreen, mens Junkerdal og Møysalen scorer relativt dårligere når det kommer til opplevd kvalitet på bruer og klopper i verneområdene.

For samtlige områder er derimot *Å treffe oppsyn i løpet av turen* (Figur 4-5) et tiltak som har fått ganske lav score på både viktighet og opplevd kvalitet sammenlignet med de andre tiltakene. I tidligere rapporter er det i sammenheng med dette tiltaket poengtert at mange kan tenkes å gi en lav score fordi de ikke har møtt en oppsynsmann eller oppsynskvinne i løpet av turen. Da kan det være at den lave gjennomsnittscoren ikke skyldes negative opplevelser med oppsynsmyndigheten, men heller et fravær av erfaringer med oppsynstjenester (Oslo Economics, 2018a).

Figur 4-5: Å treffe oppsyn i løpet av turen - Gjennomsnittsverdier

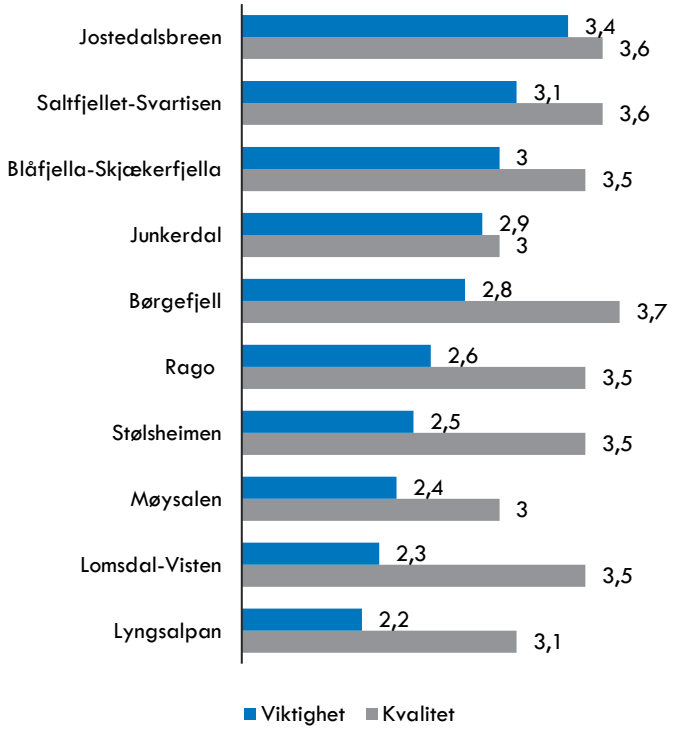

Kilde: NINA og Oslo Economics. Skala: Viktighet: [1=ikke viktig i det hele tatt, 7=svært viktig], Kvalitet: [1=svært dårlig/mangelfull, 7=svært bra

4.3 Opplevelse av dagens tilstand i verneområdene

I etterundersøkelsen ble respondentene spurt om hvor enige eller uenige de var i et antall påstander som omhandler bruk og miljøtilstand i verneområdene. Svarskalaen gikk fra 1 til 7, hvor 1 betyr *helt uenig*, 4 *verken enig eller uenig* og 7 betyr *helt enig*. Det var ni påstander som var identiske for alle verneområder. Disse var:

- Det er enkelt å finne områder der du kan være for deg selv
- Hovedstiene i XX bør være forbeholdt fotturister
- Det har blitt for stor slitasje på noen stier
- Det er for mye folk i noen områder i høysesongen
- Det er greit at noen stier også kan brukes av syklister
- Det er greit at noen stier også kan brukes til ridning
- Det er for mye søppel ved parkeringsplasser
- Det burde være tillatt med idrettsarrangementer i nasjonalparkene
- Det burde være tillatt med helikopter/fly for folk som vil til vanskelig tilgjengelige fjelltopper/områder

Fire av de ovennevnte påstandene omhandler tilstanden på stinettet og holdninger knyttet til hvilke besøksgrupper som skal ha anledning til å benytte stinettet. Svarene som er gitt til disse utsagnene er presentert i Tabell 4-1. En høy gjennomsnittsscore på en påstand innebærer at gjennomsnittsrespondenten er enig med påstanden, mens en lav score innebærer at gjennomsnittsrespondenten er uenig. En gjennomsnittsscore sier imidlertid ikke noe om spredningen blant respondentene. Med andre ord, en gjennomsnittscore på 4 kan for eksempel bety at de fleste respondenter er indifferente til at syklister kan bruke deler av stinettet, men det kan også bety at halvparten av respondentene er fullstendig uenig, mens den andre halvparten er helt enig.

Når det gjelder påstanden om at *hovedstiene bør være forbeholdt fotturister* er det totalt sett flere som er enige i denne påstanden enn respondenter som er uenige. Rago (5,2) har en høyest andel besøkende som mener at hovedstiene bør være forbeholdt fotturister, mens i Lyngsalpan (4,0) er det mer delte meninger. Her oppnås det et gjennomsnitt på 4,0 som indikerer at gjennomsnittsrespondenten er verken enig eller uenig om hvorvidt hovedstiene skal forbeholdes fotturister. Det er tidligere etablert at Lyngsalpan er et populært område for sykling. Det kan være en forklaring på hvorfor mange besøkende til Lyngsalpan mener at hovedstiene *ikke bør*

være forbeholdt fotturister. Fra Tabell 4-1 leser vi også at de besøkende til Lyngsalpan (5,0) er mest positive til at syklister burde kunne bruke enkelte av stiene i verneområdet, mens de besøkende til Rago er relativt sett mest negative (3,7) til sykling på sti i verneområdet. Det er som forventet de verneområdene hvor en høyest andel av respondentene mener at hovedstiene skal være forbeholdt fotturister som er mest skeptiske til at stier skal kunne brukes til sykling og ridning. Dette vitner om indre konsistens i svarene.

Det er en viss spredning i svarene når det gjelder hvorvidt *noen stier burde kunne brukes til ridning*. Dette er det temaområdet hvor det er størst forskjeller mellom verneområdene. I Børgefjell (2,7) er det en viss skepsis til at stier skal kunne brukes til ridning, mens i Lyngsalpan (4,9) er det flere som er enige enn uenige om at det skal være tillatt å ri på enkelte stier i verneområdet. Når det gjelder utsagnet *det har blitt for stor slitasje på noen stier*, oppnås det gjennomsnittscorer på mellom 3,4 og 4,2. Gjennomsnittsrespondenten er med andre ord mer uenig enn enig med dette utsagnet. Børgefjell er det verneområdet som oppnår en høyest gjennomsnittscore (4,2). Børgefjell skiller seg imidlertid ut ved at stinettet er relativt beskjedent og at det ikke er rødmerking i nasjonalparken. Dette gjenspeiles i svarene. 40 prosent av respondentene svarer enten «*vet ikke*» eller «*4 verken enig eller uenig*» på påstanden om slitasje på enkelte stier. Det kan tenkes at en andel av respondentene svarer *verken enig eller uenig* fordi de i liten grad har gått på sti og derfor har dårlige forutsetninger til å ta stilling til utsagnet. Dette kan være med på å trekke opp gjennomsnittet. Det er en lavest andel respondenter som opplever at det er slitasje på stinettet i Junkerdal og Lomsdal-Visten. Dette er to nasjonalparker med relativt beskjedne besøksmengder, så det er også naturlig at slitasjen på stinettet er noe mindre enn i de mest besøkte nasjonalparkene.

Tabell 4-1: Påstander knyttet til stinettet, gjennomsnittsverdier[11]

Område	Hovedstiene bør være forbeholdt fotturister	Noen stier burde kunne brukes av syklister	Noen stier burde kunne brukes til ridning	For stor slitasje på noen stier
Jostedalsbreen	4,6	4,5	4,4	3,9
Rago	**5,2**	**3,7**	3,5	3,9
Møysalen	4,7	3,8	-	3,8
Børgefjell	5,0	-	**2,7**	**4,2**
Junkerdal	4,5	4,1	4,3	**3,4**
Stølsheimen	4,5	4,5	4,4	3,7
Lyngsalpan	**4,0**	**5,0**	**4,9**	3,8
Blåfjella-Skjækerfjella	4,1	4,3	4,3	3,5
Saltfjellet-Svartisen	4,3	4,5	4,4	3,9
Lomsdal-Visten	4,9	**3,7**	-	**3,4**

Kilde: NINA og Oslo Economics. Høyeste og laveste verdi er markert i tykk skrift

Fra Tabell 4-2 leser vi at de aller fleste besøkende til verneområdene opplever at det er nokså uproblematisk å finne områder å være alene. Her varierer gjennomsnittsscoren mellom 5,4 og 6,4. Junkerdal (6,4) og Lomsdal-Visten (6,4) har en høyest andel respondenter som er enige i påstanden at det er *enkelt å finne områder man kan være alene*. Det virker å være en høyest andel respondenter som finner det krevende å finne områder å være for

[11] Alle påstandene ble ikke gitt i alle etterundersøkelser. For Lomsdal-Visten og Møysalen ble det ikke spurt om holdninger knyttet til ridning på stier, mens i Børgefjell ble det ikke spurt om holdninger til sykling på stier. Dette fordi disse aktivitetene er svært lite utbredt i disse verneområdene.

seg selv i Jostedalsbreen nasjonalpark (5,4), men også her opplever gjennomsnittsrespondenten at er greit å finne områder hvor en kan være for seg selv. Det er en naturlig sammenheng at det er de verneområdene som har en lavest besøksmengde som også har en besøksgruppe som opplever at det er uproblematisk å finne områder å være for seg selv.

Neste påstand, *det er for mye folk i noen områder i høysesongen*, er negativt korrelert med påstanden over. Dette bekreftes når Lomsdal-Visten (2,4) er det området hvor en høyest andel av respondentene er uenige med påstanden, mens Jostedalsbreen (4,5) er det området hvor en høyest andel av respondentene er enige. I Lomsdal-Visten opplever et fåtall av de besøkende at det er for mye folk i noen områder i høysesongen. I denne nasjonalparken er besøksmengden relativt beskjeden sammenlignet med andre verneområder og de besøkende fordeler seg nokså jevnt på flere ulike innfallsporter. Jostedalsbreen nasjonalpark mottar på sin side betydelige besøksmengder hver sommer, herunder mye besøk fra en rekke turbuss- og cruiseturister. Mange av disse tar seg inn i nasjonalparken i områdene rundt Nigardsbreen, Briksdalen og Bøyadalen/Bøyabreen. Det er av den grunn ikke så overraskende at en andel av de besøkende er enige i påstanden om at det er for mye folk i noen områder i høysesongen.

Det virker ikke å være et stort problem med at det er for mye søppel ved parkeringsplasser ved innfallsportene til verneområdene. De aller fleste verneområdene oppnår en gjennomsnittsscore på mellom 2 og 2,5 på påstanden *det er for mye søppel ved parkeringsplasser*, noe som kan tolkes som at gjennomsnittsrespondenten i de ulike verneområdene er *nokså uenig* i påstanden. Lomsdal-Visten (1,8) oppnår en lavest gjennomsnittsscore, som indikerer at en svært lav andel av de besøkende opplever at det er et problem med søppel ved parkeringsplasser. Møysalen (2,8) og Saltfjellet-Svartisen (2,8) oppnår den høyeste gjennomsnittsscoren. Igjen må dette ses i sammenheng med besøksmengden som de ulike verneområdene mottar og fordelingen av de besøkende på ulike innfallsporter/parkeringsplasser i de enkelte verneområdene.

Tabell 4-2: Påstander knyttet til opplevelse av dagens tilstand i verneområdene, gjennomsnittsverdier

Område	Enkelt å finne områder man kan være alene	For mye folk i noen områder i høysesongen	For mye søppel ved parkerings-plasser	Burde være tillatt med idretts-arrangement	Burde være tillatt med helikopter/fly for folk som vil til vanskelig tilgjengelige områder
Jostedals-breen	**5,4**	**4,5**	2,5	2,7	1,9
Rago	6,1	3,7	2,3	1,9	1,5
Møysalen	6,2	2,9	**2,8**	2,6	**1,4**
Børgefjell	6,3	3,2	2,2	**1,8**	1,6
Junkerdal	**6,4**	2,9	2,4	**3,1**	2,1
Stølsheimen	5,9	3,5	2,1	2,9	2,1
Lyngsalpan	6,2	3,4	2,3	3,0	1,8
Blåfjella-Skjækerfjella	6,0	2,8	2,2	3,0	2,1
Saltfjellet-Svartisen	6,2	3,2	**2,8**	2,8	2,2
Lomsdal-Visten	**6,4**	**2,4**	**1,8**	2,9	**2,3**

Kilde: NINA og Oslo Economics. Høyeste og laveste verdi er markert i tykk skrift

I Tabell 4-2 på forrige side er det også kartlagt hvilke holdninger de besøkende har til at det skal være tillatt å arrangere idrettsarrangement i verneområdet og hvorvidt det skal være tillatt med helikopter/fly for å frakte folk til vanskelig tilgjengelige områder i verneområdet. Generelt er det en nokså stor skepsis til disse to påstandene. For påstanden som omhandler hvorvidt det skal være tillatt med idrettsarrangement i verneområdet varierer gjennomsnittscoren mellom 1,8 og 3,1. Dette innebærer at i alle verneområder er det flere som er uenige i denne påstanden enn personer som er enige. Det er størst motstand mot å tillate idrettsarrangement i Børgefjell (1,8), mens det er en høyest andel av de besøkende som er positive til forslaget i Junkerdal (3,1). Når det gjelder påstanden om at det skal være tillatt med bruk av helikopter/fly i verneområdene, er det tydelig at svært mange besøkende er skeptiske til en slik liberalisering av vernereglene. Her varierer gjennomsnittsscoren mellom 1,4 og 2,3. Fra dataene som presenteres i Tabell 4-2 virker det å være en størst skepsis blant de besøkende i Møysalen. Her må det presiseres at antall respondenter i enkelte etterundersøkelser er nokså lavt, noe som gjør at de presenterte tallene i Tabell 4-2 er heftet med en viss usikkerhet. I etterundersøkelsen for Lomsdal-Visten var det for eksempel 67 respondenter som tok stilling til påstandene om opplevelse av dagens tilstand i nasjonalparken. Hvis én eller flere respondenter er enige i påstanden om at det skal være tillatt med bruk av helikopter/fly i verneområdet (score=7), vil dette påvirke gjennomsnittsscoren i relativt stor grad.

5. Informasjon og kjennskap til verneregler

I dette kapittelet ser vi på hvordan de besøkende innhenter informasjon om verneområdet i forkant av besøket, samt deres kjennskap til verneregler. Dette er spørsmål som er hentet fra etterundersøkelsen (web-undersøkelse). Ettersom det ikke ble gjennomført en etterundersøkelse i Lierne nasjonalpark, presenteres det ikke resultater for Lierne nasjonalpark i dette kapittelet.

5.1 Informasjonsinnhenting og informasjonskilder

Innhenting av informasjon på forhånd

I etterundersøkelsen ble de besøkende spurt om de innhentet informasjon om området i forkant av besøket. Fra Figur 5-1 ser vi at andelen besøkende som skaffer seg informasjon på forhånd ligger relativt stabilt på rundt 50-60 prosent, med noen unntak. I tidligere rapporter er det påpekt at det kan være naturlig å anta at det gjerne er førstegangsbesøkende som innhenter informasjon på forhånd, men det blir også påpekt at en betydelig andel av de som tidligere har besøkt området også innhenter informasjon på forhånd (Vorkinn, 2016).

I Børgefjell og Rago oppgir henholdsvis 65 og 74 prosent av respondentene at de hadde hentet inn informasjon om området i forkant av besøket. I disse to verneområdene er det en høy andel av de besøkende som er på flerdagstur, noe som ofte krever bedre planlegging og mer informasjonsinnhenting enn en dagstur.
Junkerdal (34 prosent) er det verneområdet hvor en lavest andel av de besøkende innhenter informasjon i forkant av besøket.

Figur 5-1: Andel av besøkende som skaffet seg informasjon om området i forkant av besøket

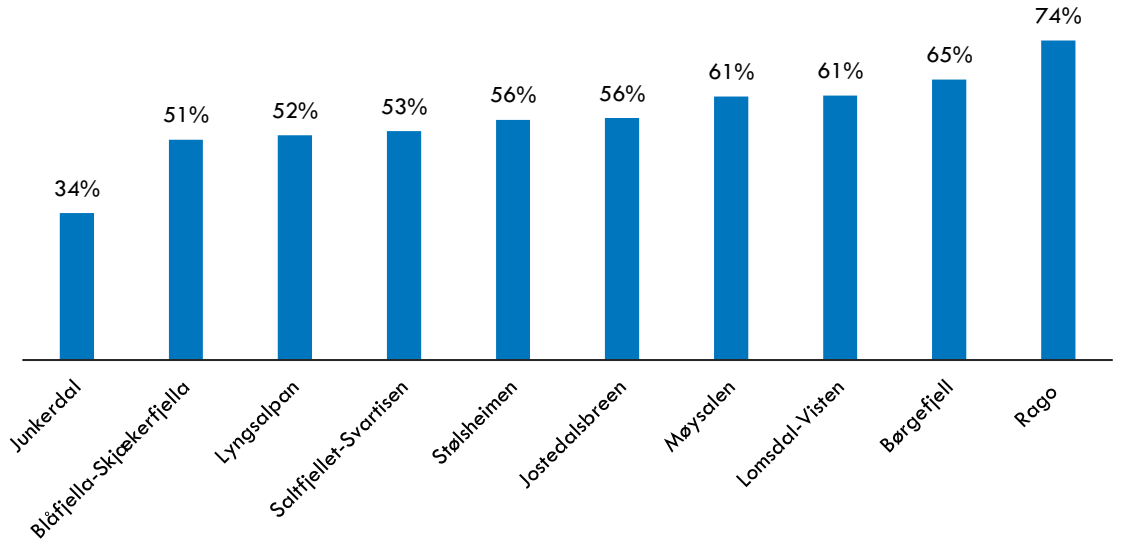

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Benyttede informasjonskilder

Når det kommer til utbredelsen av ulike informasjonskilder, er det særlig bruk av internett og informasjon fra venner/slektninger/bekjente som peker seg ut som de mest populære. Figur 5-2 viser gjennomsnittet av andelen som benytter de ulike informasjonskanalene for verneområdene. I samtlige områder er internett den vanligste informasjonskilden for respondentene, etterfulgt av informasjon fra venner/slektninger/bekjente.[12] Av spesifikke internettsider er det gjennomgående at UT.no blir trukket frem som en populær informasjonskilde. Utbredelsen av andre informasjonskilder varierer i mye større grad mellom ulike områder, noe som fremkommer av Tabell 5-1. Merk at dette henger tett sammen med informasjonstilbudet i de ulike områdene. For eksempel har noen nasjonalparker svært aktive facebook-sider, og da er det naturlig at en høy andel av de besøkende oppgir *Blogg/facebook/sosiale medier ellers* som en mye benyttet informasjonskilde.

[12] Med unntak av Jostedalsbreen, der er informasjon fra reisehåndbok mer utbredt enn informasjon fra venner/slektninger/bekjente

Figur 5-2: Oversikt over informasjonskildene de besøkende benytter – gjennomsnitt over de ti[13] verneområdene (det var mulig å krysse av på flere alternativer)

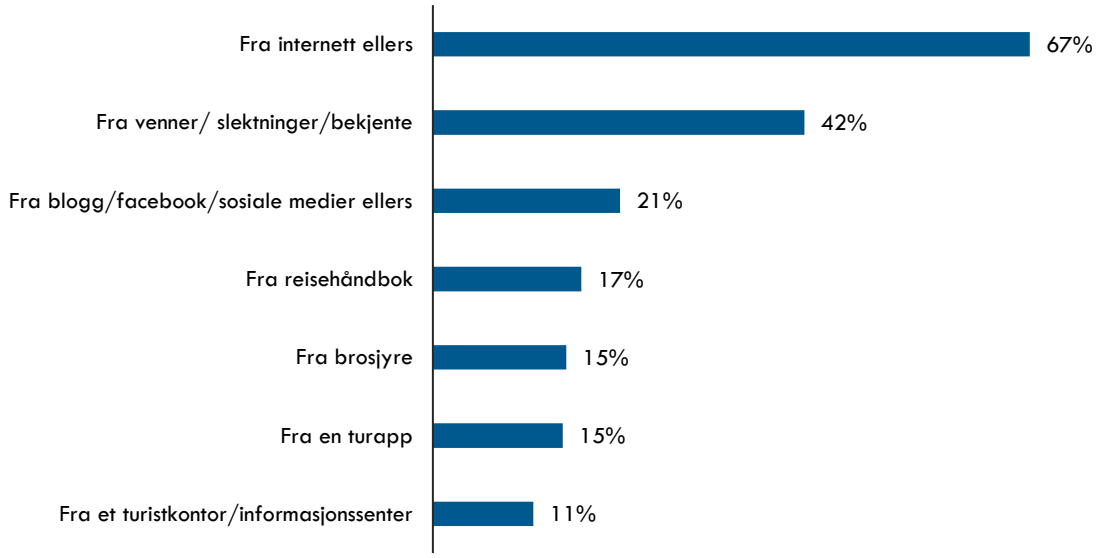

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Tabell 5-1: Oversikt over informasjonskildene de besøkende benytter – andeler i verneområdene

	Internett ellers	Venner/ slektninger /bekjente	Blogg/ facebook/ sosiale medier ellers	Turapp	Brosjyre	Reise-håndbok	Turist-kontor
Junkerdal	**53 %**	34 %	**10 %**	20 %	13 %	13 %	3 %
Stølsheimen	61 %	40 %	13 %	**29 %**	11 %	8 %	**19 %**
Blåfjella-Skjækerfjella	64 %	48 %	18 %	15 %	15 %	7 %	15 %
Lomsdal-Visten	66 %	49 %	22 %	12 %	10 %	**2 %**	10 %
Børgefjell	68 %	**54 %**	32 %	9 %	12 %	6 %	6 %
Saltfjellet-Svartisen	70 %	43 %	17 %	17 %	17 %	18 %	14 %
Lyngsalpan	71 %	47 %	**34 %**	8 %	25 %	25 %	16 %
Jostedals-breen	71 %	**28 %**	14 %	**6 %**	**28 %**	**49 %**	17 %
Møysalen	73 %	42 %	25 %	17 %	10 %	13 %	13 %
Rago	**76 %**	34 %	25 %	13 %	**9 %**	27 %	**2 %**

Kilde: NINA og Oslo Economics. Høyeste og laveste verdi er markert i fet skrift.

[13] Vi har ikke data for Lierne nasjonalpark

5.2 Nasjonalpark/verneområdestatus

Kjennskap til områdestatus

I etterundersøkelsen ble respondentene spurt om de hadde kjennskap til at det aktuelle verneområdet hadde status som nasjonalpark/landskapsvernområde før de besøkte området. Fra Figur 5-3 ser vi at i samtlige områder hadde et flertall av respondentene på forhånd kjennskap til at området hadde vernestatus. Utenlandske respondenter hadde generelt ganske god kjennskap til vernestatus, men ikke overraskende er det gjennomgående at utenlandske respondenter hadde mindre kjennskap til vernestatusen enn norske respondenter. Videre ser vi også at Lyngsalpan og Stølsheimen er områdene der en lavest andel av respondentene hadde kjennskap til vernestatusen, henholdsvis 63 og 73 prosent. Dette er de to eneste områdene i undersøkelsene som ikke har status som nasjonalpark men som landskapsvernområde. Motsatt er nasjonalparkene Lomsdal-Visten og Børgefjell områdene med høyest andel respondenter som hadde kjennskap til nasjonalparkstatusen, henholdsvis 99 og 98 prosent.

Figur 5-3: Kjennskap til verneområdestatus - Prosentfordeling

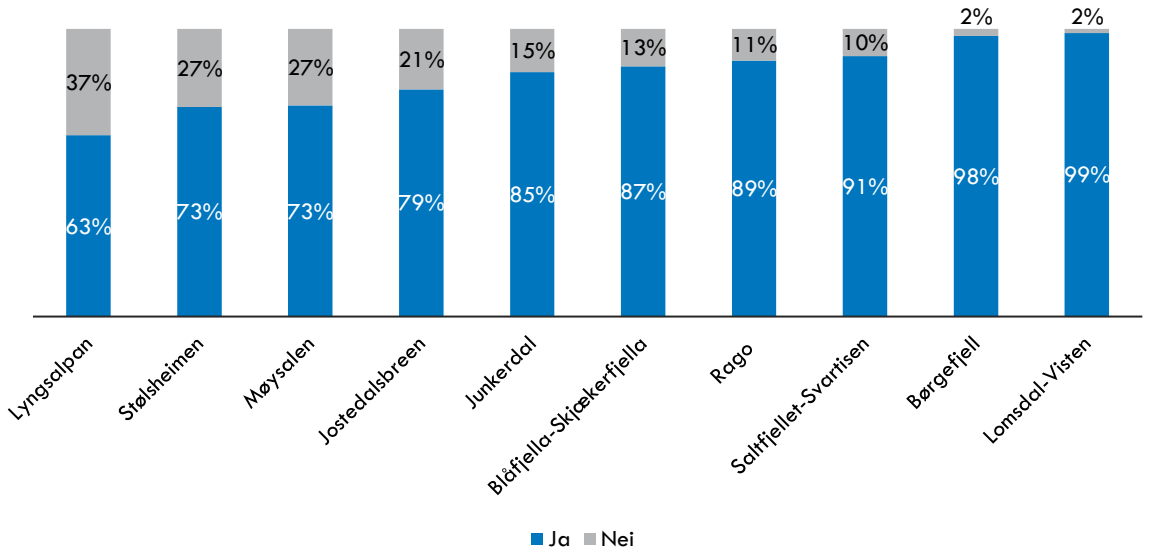

Kilde: NINA og Oslo Economics. Spørsmål: «Visste du at området var vernet som nasjonalpark/landskapsvernområde før du besøkte området siste år?»

Betydning for besøket

De respondentene som hadde kjennskap til områdets vernestatus ble videre spurt (i etterundersøkelsen) i hvilken grad statusen som nasjonalpark/landskapsvernområde påvirket valget om å dra dit. Fra Figur 5-4 leser vi at det er ganske stor variasjon mellom parkene når det kommer til hvorvidt statusen hadde betydning for besøket. I samtlige områder er det en betydelig andel som har svart at statusen har påvirket valget om å komme dit, men samtidig er det ingen av områdene hvor den største andelen har svart at statusen påvirket besøket i *Svært stor grad*. Det virker altså som at statusen som nasjonalpark/landskapsvernområde sjelden er den viktigste årsaken til at man valgte å reise til området, men det har noe betydning. Videre ser vi at statusen som landskapsvernområde generelt har mindre å si for de besøkende til Stølsheimen og Lyngsalpan enn det som er tilfelle for de besøkende til de åtte nasjonalparkene. Av respondentene i Stølsheimen og Lyngsalpan er det henholdsvis 63 prosent og 57 prosent som svarer at statusen ikke hadde betydning for besøket i det hele tatt, mens denne andelen kun er på 18 prosent og 27 prosent for respondentene i henholdsvis Rago og Børgefjell.

Det kan tenkes at respondenter har ulik tolkning av spørsmålet om verneområdestatusens betydning for besøket. Der enkelte respondenter kan tenkes å vurdere den direkte betydningen av verneområdestatusen, herunder at det eksempelvis er interessant for respondenten å besøke en nasjonalpark eller et landskapsvernområde i seg selv, kan andre respondenter vurdere hvilke indirekte nytteverdier en vernestatus kan gi i form av vern av naturområder, som således gir muligheter for flotte opplevelser i inngrepsfrie naturområder.

Figur 5-4: Påvirket nasjonalparkstatusen/verneområdestatusen besøket?

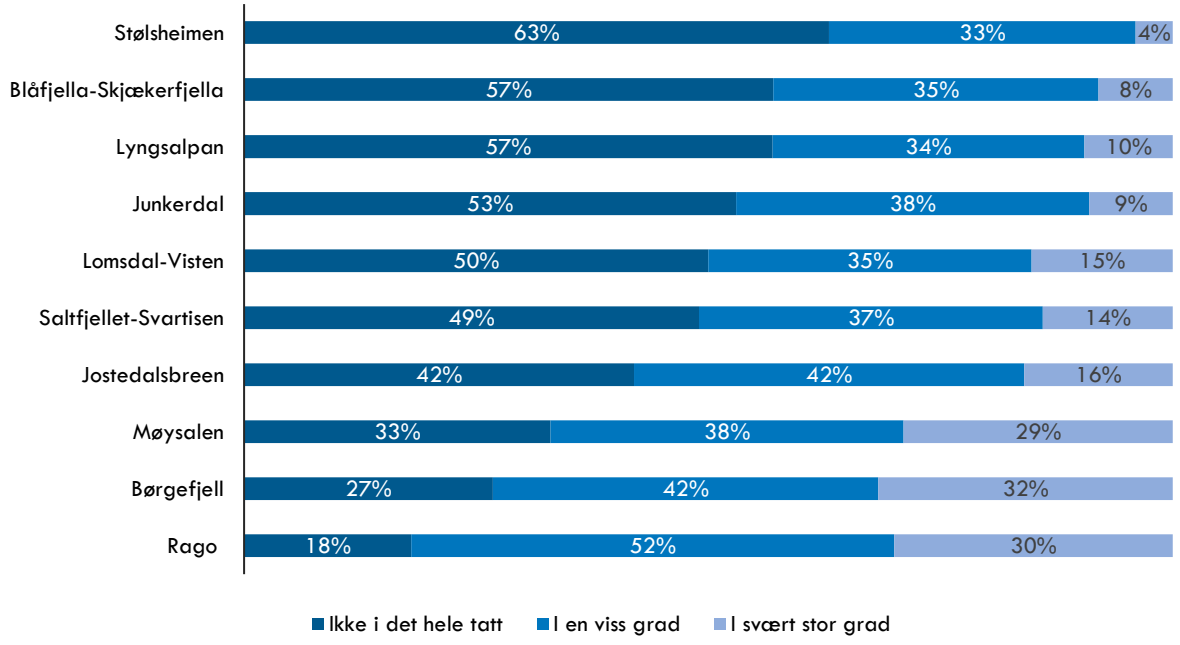

Kilde: NINA og Oslo Economics. Spørsmål: «Det at xx er nasjonalpark/landskapsvernområde, påvirket det valget om å komme hit?»

5.3 Kjennskap til regelverket

I etterundersøkelsen ble det kartlagt hvilken kunnskap respondentene hadde om regler for aktivitet og atferd i området. I denne rapporten har vi samlet resultatene på spørsmålene om hvorvidt jakt, fangst og fiske, fri ferdsel og bruk av tørre kvister til bålbrenning er tillatt i verneområdet (Figur 5-5, Figur 5-6 og Figur 5-7).[14] For samtlige spørsmål er *Ja* det korrekte svaret. Generelt ser det ut til at utenlandske respondenter har mindre kjennskap til regelverket for aktivitet og atferd i verneområdene enn norske respondenter. Dette kommer frem ved at utenlandske respondenter oftere svarer feil eller svarer *Vet ikke* enn det norske respondenter gjør. Jostedalsbreen, Rago, Møysalen og Lyngsalpan er de fire områdene med klart høyest andel av utenlandske besøkende (se Figur 2-2), og dette er også områdene der de besøkende har dårligst kjennskap til regelverket. Som det påpekes i flere av rapportene for hvert verneområde er det derfor viktig at forvaltningsmyndighetene gir informasjon om regelverket for bruk av området på flere språk enn norsk.

Generelt er det ganske stor forskjell på hvordan respondentene har svart når man sammenligner ulike områder. I Jostedalsbreen svarer mange at de ikke vet om jakt, fangst og fiske er tillatt (49 prosent), og det er samtidig mange som ikke tror det er tillatt (26 prosent). Dette er også nasjonalparken med lavest andel norske respondenter. For respondentene i Lomsdal-Visten og Børgefjell vet derimot hele 88 prosent at jakt, fangst og fiske er tillatt. Dette er også de to nasjonalparkene med høyest andel norske respondenter.

Når det kommer til fri ferdsel, er kjennskapen til regelverket ganske god i områdene med en høy andel norske respondenter (Figur 5-6). På spørsmålet *Kan du gå hvor du vil?* har flest svart *Ja* i Junkerdal (89 prosent) og Lomsdal-Visten (88 prosent). Kjennskapen er dårligst i Jostedalsbreen der 26 prosent har svart *Vet ikke* og 34 prosent har svart *Nei*.

[14] I etterundersøkelsen var det også et spørsmål knyttet til hvorvidt snøscooterkjøring er tillatt i verneområdene. Ettersom resultater fra dette spørsmålet ikke er presentert i alle ti brukerundersøkelser, inkluderes ikke dette spørsmålet i denne sammenstillingsrapporten.

Figur 5-5: Er jakt, fangst og fiske tillatt? Prosentandeler

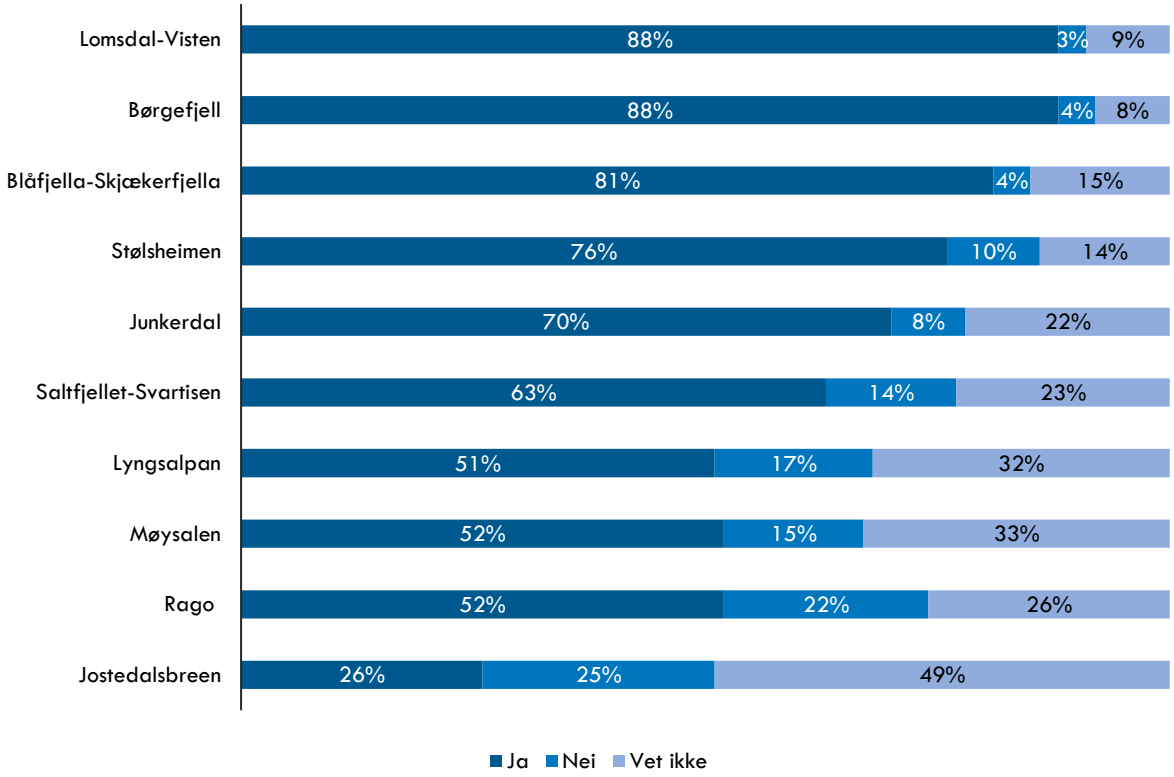

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Figur 5-6: Kan du gå hvor du vil? Prosentandeler

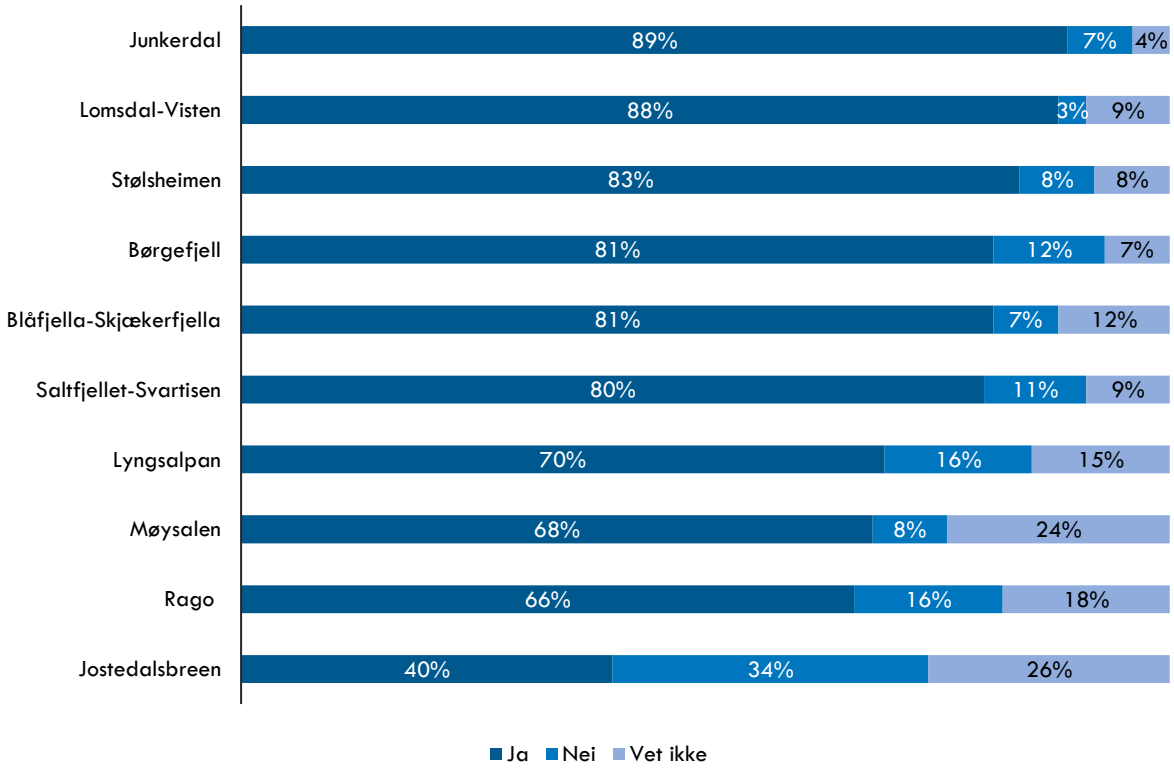

Kilde: NINA og Oslo Economics.

Sammenlignet med regelverket for jakt, fangst og fiske og fri ferdsel i verneområdene er respondentene noe mer usikre på regelverket rundt bruk av tørre kvister til bålbrenning. Lomsdal-Visten og Børgefjell er områdene hvor den høyeste andelen av respondentene visste at det var tillatt å ta tørre kvister til å brenne bål, med henholdsvis 79 prosent og 76 prosent av respondentene som svarte at det var tillatt. Igjen er det Jostedalsbreen som har den høyeste andelen av respondenter som har svart *Vet ikke*, med en andel på 47 prosent.

Figur 5-7: Er det tillatt å ta tørre kvister for å brenne på bål, i den perioden bålbrenning er tillatt?

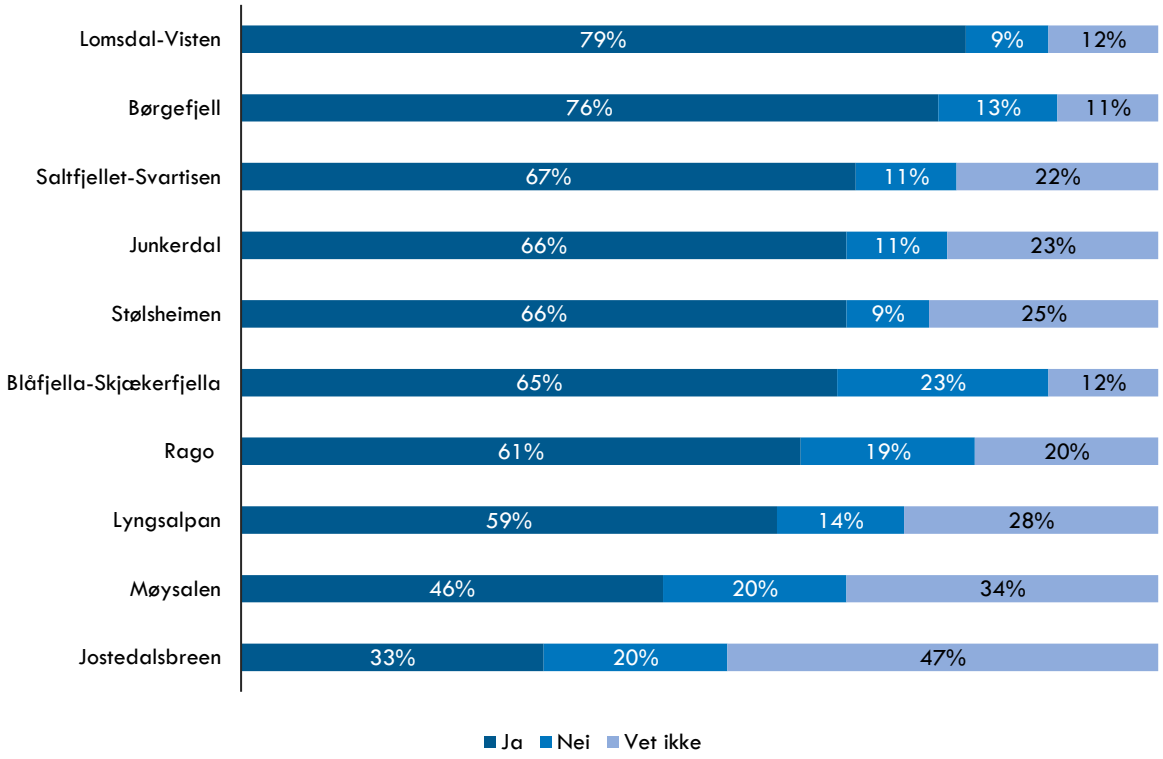

Kilde: NINA og Oslo Economics.

6. Referanser

Miljødirektoratet, 2018. *http://www.miljodirektoratet.no*. [Internett]
Available at: http://www.miljodirektoratet.no/no/Tjenester-og-verktoy/Database/
[Funnet 21 Mai 2018].

Oslo Economics, 2018a. *Brukerundersøkelse i Lomsdal-Visten nasjonalpark, sommeren 2017*, Oslo: OE-rapport 2018-7.

Oslo Economics, 2018b. *Brukerundersøkelse i Børgefjell nasjonalpark, sommeren 2017*, Oslo: OE-rapport 2018-5.

Oslo Economics, 2018c. *Brukerundersøkelse i Møysalen verneområde sommeren 2017*, Oslo: OE-rapport 2018-4.

Oslo Economics, 2018d. *Brukerundersøkelse i Stølsheimen landskapsvernområde*, Oslo: OE-rapport 2018-2.

Oslo Economics, 2018e. *Brukerundersøkelse i Lyngsalpan landskapsvernområde*, Oslo: OE-rapport 2018-6.

Selvaag, S. K. & Wold, L. C., 2018a. *Brukerundersøkelse i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark*, s.l.: NINA-rapport 1472; Norsk institutt for naturforskning.

Selvaag, S. K. & Wold, L. C., 2018b. *Brukerundersøkelse i Junkerdal nasjonalpark*, Lillehammer: NINA-rapport 1471; Norsk institutt for naturforskning.

Selvaag, S. K. & Wold, L. C., 2018c. *Brukerundersøkelse i Rago nasjonalpark*, Lillehammer: NINA-rapport 1471; Norsk institutt for naturforskning.

Selvaag, S. K. & Wold, L. C., 2018d. *Brukerundersøkelse i Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark*, Lillehammer: NINA-rapport 1506; Norsk institutt for naturforskning.

Vistad, O. I., Selvaag, S. K. & Wold, L. C., 2018e. *Bruken og brukarane av Jostedalsbreen nasjonalpark 2017*, Lillehammer: NINA-rapport 1490; Norsk institutt for naturforskning.

Vistad, O. I. & Vorkinn, M., 2012. The Wilderness Purism Construct — Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics, 2012, vol. 19, nr. C*, pp. 39-47.

Vorkinn, M., 2016. *Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutua sommeren 2015*, Oppland: Fylkesmannen i Oppland.

Wold, L. C. & Selvaag, S. K., 2018f. *Brukerundersøkelse i Lierne nasjonalpark*, Lillehammer: NINA-rapport 1507; Norsk institutt for naturforskning.

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90
Mail : post@osloeconomics.no

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo